

DUHA

Informace
o knihách
a knihovnách
z Moravy

studie/články
veřejné knihovny
medailon
konference/akce
informace pro knihovny
z činnosti MZK
recenze
rozhovor

2 / 2014

Duha online: <http://duha.mzk.cz>

Obsah

Úvodník		1
Studie/články	Jen znalosti nestačí – <i>Jana Codlová</i>	3
	Zkušenosti pedagoga volného času s dospívající mládeží – <i>Milada Jovanovská</i>	11
	Knihovny a ti, kteří už nejsou děti – <i>Helena Hubatková-Selucká</i>	13
	Knihovna pro všechny generace – <i>Svatava Hýbnerová, Beata Rechová, Milada Češková</i>	15
Dvacet let českého knihovnictví	Rozhovor s docentem Jaromírem Kubičkem – <i>Libuše Foberová</i>	18
Veřejné knihovny	Vesnice roku 2014 – <i>Helena Jalová</i>	22
	Mládež v Knihovně Karla Dvořáčka ve Vyškově aneb Začátky T-klubu – <i>Jan Řezníček</i>	23
Konference/akce	Ohlédnutí za seminářem Informační vzdělávání uživatelů ve veřejných knihovnách – <i>Jan Lidmila</i>	25
	Čtenářské kluby – plavba za poznáním – <i>Tereza Jačmeníková</i>	27
Informace pro knihovny	Rešeršní strategie a rešeršní služby III.: subjekty producent – poskytovatel v rešeršním procesu – <i>Richard Papík</i>	29
	Služby knihoven knihovnám aneb Nabídka regionálních funkcí v novém – <i>Monika Kratochvílová</i>	33
Představujeme vysokoškolské knihovny:	Knihovna Janáčkovy akademie múzických umění v Brně – <i>Romana Kasperkevičová</i>	36
Z Činnosti MZK	E-learningový kurz Digitalizace v knihovnách – <i>Pavla Švástová</i>	38
Osobnost MZK	Připomenutí muzikologa PhDr. Vladimíra Telce – <i>Věra Jelínková</i>	40
Medailon	Brněnské stopy Bohumila Hrabala – <i>Jana Soukupová</i>	42
Recenze	Souvislosti života a tvorby dvou kalifornských ikon – <i>Pavel Kotrla</i>	46
Zahraniční knihovny	Příklady z praxe zo slovenských školských knižnic na podporu čítania žiakov základných a stredných škôl – <i>Rozália Cenigová</i>	48
	Budoucnost knihoven je v jejich komunitní práci a ve vzdělávání uživatelů aneb inspirace za oceánem – <i>Libuše Foberová</i>	52
Rozhovor	Rozhovor – <i>Jana Nejezchlebová</i>	62

DUHA. Informace o knihách a knihovnách z Moravy. Ročník 28 (léto 2014), číslo 2.
Vydává **Moravská zemská knihovna v Brně** pro potřebu knihoven, knižního obchodu, nakladatelství a literárních pracovišť.

Redakce: Mgr. Jana Nejezchlebová, vedoucí a výkonná redaktorka, Mgr. Jan Lidmila, technický redaktor, Mgr. Barbora Buchtová, redaktorka, Mgr. Monika Kratochvílová, jazyková korektura.

Redakční rada: Mgr. Tomáš Gec (Moravská zemská knihovna), předseda redakční rady, Mgr. Martina Bartáková (Moravská zemská knihovna), PhDr. Libuše Foberová, Ph.D. (Ústav bohemistiky a knihovnictví FPF Slezské univerzity v Opavě), Mgr. Adéla Dilhofová (Moravská zemská knihovna)

Adresa vydavatele a redakce:
Moravská zemská knihovna v Brně
Kounicova 65a, 601 87 Brno
Telefon: 541 646 128
E-mail: duha@mzk.cz
IČ 094943, DIČ CZ00094943.

Foto na přední straně:

Akce Hra o trůny v Knihovně Karla Dvořáčka ve Vyškově. Autor fotografie: Jan Řezníček.

Grafické zpracování: Pavel Václav Vašćák.
Vychází 3x ročně.
Reg. číslo MK E 7312. Duha ISSN 1804-4255.

Vážené čtenářky,
Vážení čtenáři,

výběr z druhého čísla časopisu Duha, ve formátu pdf a verzi pro čtečky, dostáváte uprostřed prázdnin a doby dovolených. Knihovnici se koncem léta zamýšlejí nad novým školním rokem, nad tím, jaké změny a co nového připravit pro dospívající mládež. Není jednoduché přivést náctileté do knihoven a udržet si jejich zájem a přízeň. Přinášíme proto zkušenosti odborníků a knihovníků. Příklady i podněty k zamýšlení a třeba i pro srovnání činnosti vaší knihovny v této oblasti s knihovnami a pracovišti jinými.

V hlavním bloku **Studie, články** přináší úvodní článek *Jen znalosti nestačí* výsledky testování dovedností, které jsou důležité pro úspěšný osobní i pracovní život. Testování i dotazníkové šetření mezi žáky I. a II. stupně základních škol v rámci projektu Klíčové kompetence prováděla společnost SCIO (www.scio.cz). *Zkušenosti pedagoga volného času s dospívající mládeží* je text vedoucí pracovnice ze Střediska volného času v Lužánkách. Paní Jovanovská se zaměřila na věkovou kategorii dospívajících od 13 do 19 let a ukazuje, jak jsou odlišní, jaké vlivy na ně působí a co to znamená pro přístup odborných pracovníků. Článek *Knihovna a ti, kteří už nejsou děti*, vedoucí dětské knihovny Knihovny Jiřího Mahena shrnuje změny, kterými v posledních letech prochází práce s mladými čtenáři v knihovnách. Ukazuje na zkušenostech z praxe, že již nestačí kvalitní fondy a služby, je třeba nabídnout i vhodné jednání knihovníků a prostory, zázemí, odpovídající potřebám této specifické kategorie čtenářů a návštěvníků knihoven. Knihovny však dobře a atraktivně pracují se všemi občany. Ukážku, jak lze zapojit do svých aktivit různé věkové kategorie uživatelů, přináší článek *Knihovna pro všechny generace*.

Dvacet let českého knihovnictví. Rubrika přináší *rozhovor s docentem Jaromírem Kubíčkem*, dlouholetým ředitelem Moravské zemské knihovny a předsedou Sdružení knihoven České republiky.

Veřejné knihovny. V článku *Vesnice roku 2014* přibližuje členka krajské komise průběh 20. ročníku soutěže, hodnocení 21 přihlášených jihomoravských knihoven i ocenění Obecní knihovny v Cetkovicích. V Knihovně Karla Dvořáčka ve Vyškově se také zamýšlejí nad službami pro . . . náctileté a hledají nové cesty. Vše najdeme v článku *Mládež v Knihovně Karla Dvořáčka ve Vyškově aneb Začátky T-kluby*.

Konference, akce. *Ohlédnutí za seminářem IVU* se věnuje 6. ročníku semináře odborné sekce SDRUK, který se konal v Městské knihovně v Havířově. O informace z realizace projektu Brána ke vzdělávání – školní čtenářské kluby jsme museli požádat kolegyně z Městské knihovny v Havířově. Jejich zkušenosti si přečtete v článku *Čtenářské kluby – plavba za poznáním*. Projekt je zajímavý i tím, že spojuje veřejné a školní knihovny, ale (možná se mýlíme) k našemu překvapení, jsme na jeho webových stránkách nenašli žádnou z jihomoravských knihoven. Škoda.

Informace pro knihovny. Rubrika přináší závěrečnou část článku doc. R. Papíka *Rešeršní strategie a rešeršní služby III*. O krajských regionálních programech a jejich podpoře pro práci knihoven vydala publikaci Národní knihovna ČR. S jejím obsahem vás seznámí článek *Služby knihoven knihovnám*.

Z vysokoškolských knihoven představujeme Knihovnu Janáčkovy akademie múzických umění v Brně.

Zkušenosti ze zahraničních knihoven. V prvním článku této rubriky se seznámíme s praxí školních knihoven ve Slovenské republice, *Příklady z praxe zo slovenských školských knižníc na podporu čítania žakov základných a stredných škôl. Budoucnost knihoven je v jejich komunitní práci a ve vzdělávání uživatelů aneb Inspirace za oceánem.* Článek L. Foberové některým čtenářům časopisu připomene a ostatním zpřístupní nejprinosnější části přednášky Valerie J. Gross z Marylandu v USA.

Moravská zemská knihovna. Ve vzdělávání knihovníků pokračuje MZK dalším *e-learningovým kurzem*, tentokrát na téma *Digitalizace v knihovnách.*

Osobnosti Moravské zemské knihovny. Odborníkem v oblasti hudby a hudební literatury byl dr. Vladimír Telec. Od roku 1955 do roku 1975 byl pracovníkem a později vedoucím hudebního oddělení Státní vědecké knihovny v Brně.

Medailon je věnován výročí spisovatele Bohumila Hrabala. Redaktorka Jana Soukupová se zaměřila na jeho dětství v rodném Brně a na dramaturgii Hrabalových textů, které pravidelně uvádí Divadlo Husa na provázku.

Recenze. *Souvislosti života a tvorby dvou kalifornských ikon* je recenze knihy Robinson Jeffers a John Steinbeck, kterou vydalo nakladatelství Host.

Rozhovor s Terezou Matouškovou a Janou Poláškovou, které pracují v Knihovně Jiřího Mahena s dospívající mládeží, doplňuje a rozšiřuje hlavní téma čísla.

Závěrem připomínáme, že se s časopisem Duha v roce 2014 setkáte 3x a vždy to bude v elektronické podobě. Máte však možnost si výběr z textů elektronické Duhy stáhnout do své čtečky.

Příjemné prožití krásné doby prázdnin a dovolených a také chvil u četby časopisu Duha.

Redakce časopisu Duha
Jana Nejezchlebová

Jen znalosti nestačí

Jana Codlová

Několik tvrzení na úvod

Tvrzení první:

Jen znalosti nestačí, jejich cena klesá. Zaměstnavatelé už nepotřebují samotné znalosti, ale dovednost tyto znalosti patřičně využít. 1/5 žáků ZŠ a 1/3 žáků středoškolského nematuritního studia neprokázala ani minimální úroveň dovedností nezbytných pro dobré uplatnění. (Lidové noviny, 20. 11. 2013)

Tvrzení druhé:

Z dat získaných Organizací pro spolupráci a rozvoj (OECD) vyplývá, že čeští žáci mají sice dobré znalosti, ale nerozumějí jim a neumějí je využít. (Respekt, 18. 11. 2013)

Tvrzení třetí:

Stále přetrvává důraz na všeobecné vědomosti. Jenže ty lze digitalizovat a vygooglovat, takže vám automaticky nedávají výhodu. Výhodou je dnes schopnost nikoli reprodukovat to, co jsme se naučili, ale použít naše znalosti jinak, nově, v odlišném kontextu. (Bořivoj Brdička, Pedagogická fakulta UK)

Tvrzení čtvrté:

Jestliže se student nepolibený obyčejným životem rozhodne místo *vyšoké školy pro práci* ve firmě, se zlou se potáže. Firmy už mají dost rádo by intelektuálů, kteří ve vypjatých situacích zalezou do kouta či stáhnou hlavu mezi ramena a vylouhvají se na špatný den. Hledají šikovné, sebevědomé lidi, kteří dokážou vyjednávat, komunikovat s veřejností, a umí své znalosti užívat i v praxi. V každodenním životě je jim schopnost vypočítat tečnu kružnice naprosto k ničemu a žádného nadřazeného tím neohromí. (Adéla Česenková, Gymnázium Žitavská, Česká Lípa, in: iDnes, 25. 10. 2013)

Uvedené názory nás nepřekvapí. Nabízí se však otázka: co konkrétně českým školákům nejde? Odpověď hledá tento článek.

Společnost Scio se dlouhodobě zaměřuje na testování dovedností, které jsou důležité pro úspěšný osobní a pracovní život. Jde o dovednosti: řešení problémů, sociálně personální a komunikativní dovednosti a práce s informacemi.

Od roku 2009 se do projektu Klíčových kompetencí (nyní Dovednosti pro život) zapojilo 38 000 žáků 4. – 9. tříd základních škol z celé České republiky. Všichni tito žáci absolvovali testy ověřující jejich dovednosti a také dotazníky, které nám pomáhají interpretovat výsledky a dávat je do souvislosti. Díky množství shromážděných dat jsme se pokusili postihnout zajímavé trendy v oblasti klíčových kompetencí, souvislosti a vztahy mezi mírou dovedností a žákovskými postoji.

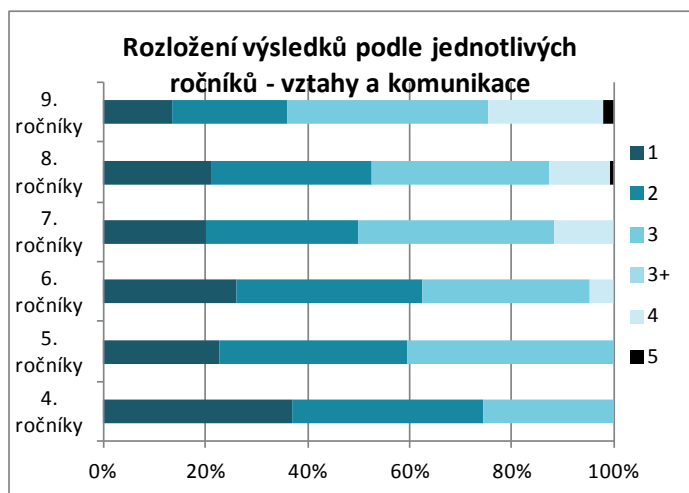
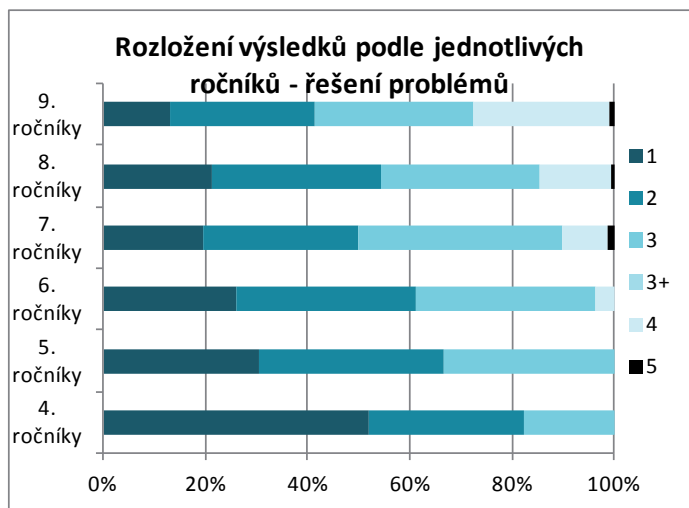

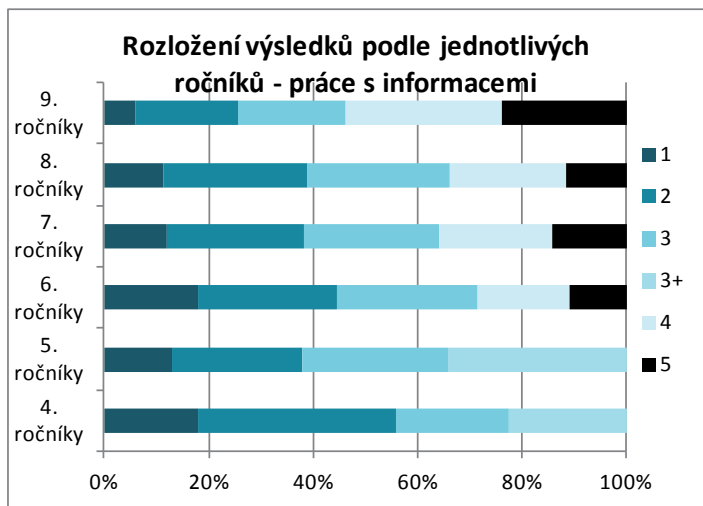
Testové úlohy byly zaměřeny prakticky, činnostně, tzn., že žáci byli postaveni do situace, v níž by se mohli ocitnout i v reálném prostředí. Příkladem takové úlohy je například rozšiřování gestikulace a mimiky při komunikaci, rozpoznání manipulativnosti reálného reklamního textu či pořadu nebo volba nejvhodnějších klíčových slov při vyhledávání konkrétního zdroje.

Podle výsledku testu jsme žáky zařadili do jedné z úrovní 1 – 5 (Začátečník – Specialista).

Rozložení výsledků v částech testu podle ročníků

V následujících třech grafech můžete sledovat rozložení výsledků žáků po jednotlivých ročnících. Barevná políčka (1 – 5) představují podíly jednotlivých úrovní dosažených žáky v daném ročníku.

Závěrečná zjištění:

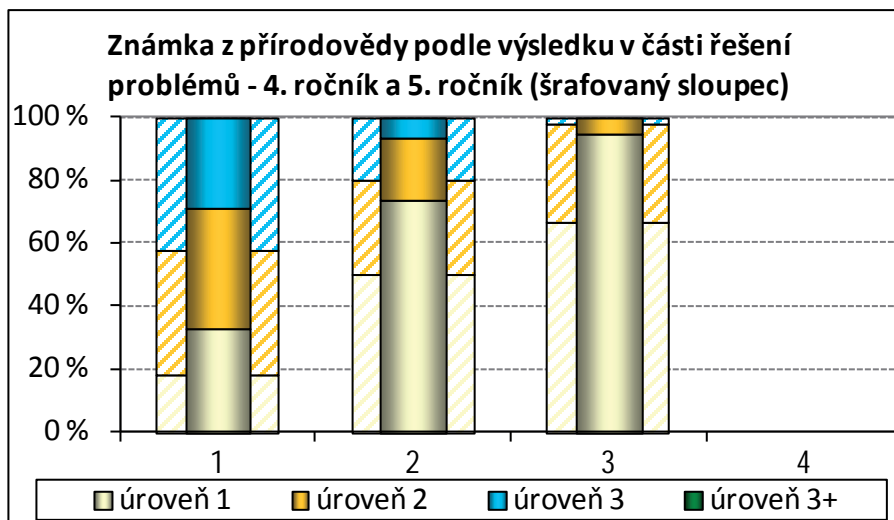
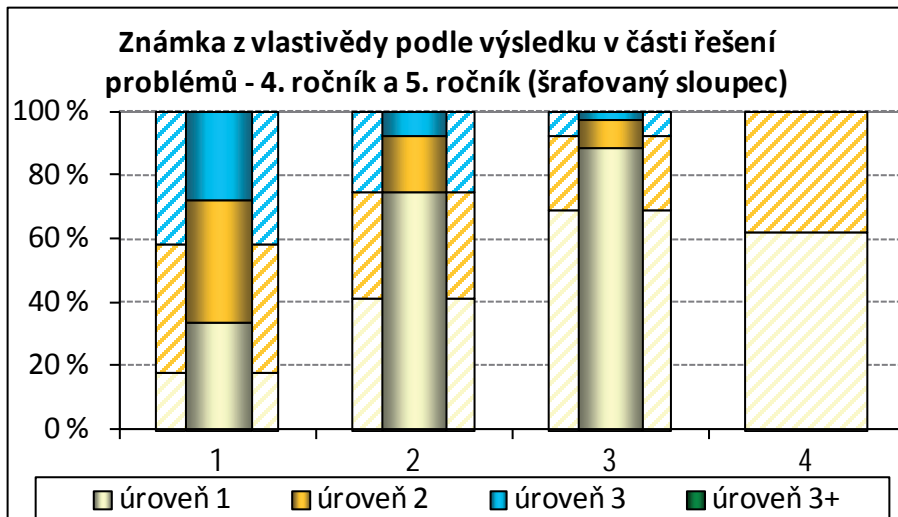
- Dovednost řešit **problémy** se u žáků **rozdvíjí rovnoměrně** od 4. do 9. třídy.
- **Komunikační a vztahové dovednosti** jsou u žáků **rozvinutější** než schopnost řešit problémy.
- **Nejrozvinutější** mají žáci dovednost **pracovat s informacemi** (vyhledávat je, zpracovávat a hodnotit), a to napříč ročníky.

Dotazníkové šetření

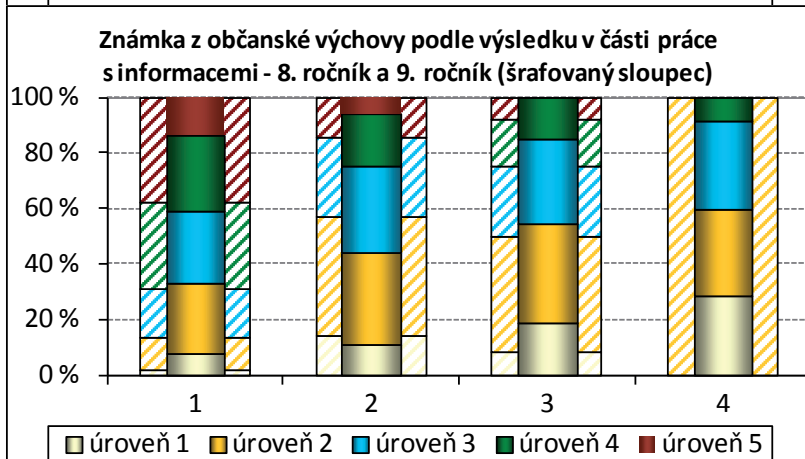
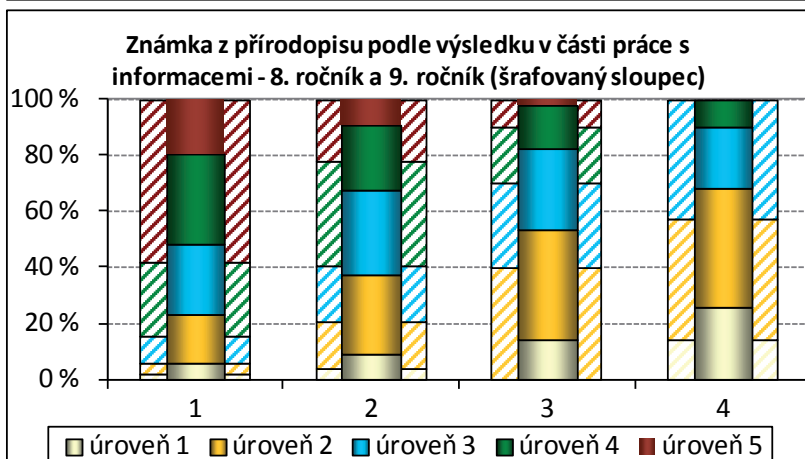
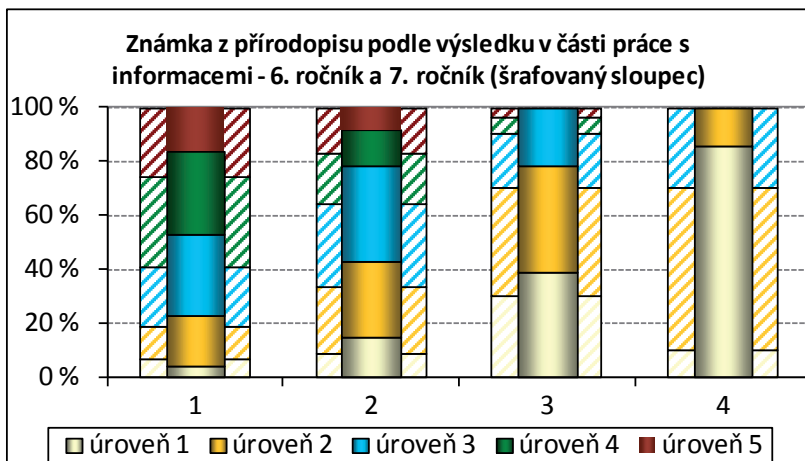
Žáci vyplnili před vlastním testem odpovědi na otázky týkající se jejich známek z různých předmětů, záměrně jsme zvolili nejen obvyklou matematiku nebo český jazyk, ale vybrali jsme pro první stupeň vlastivědu a přírodovědu, pro druhý stupeň dějepis, zeměpis, přírodopis a občanskou výchovu. Zajímaly nás totiž možné souvislosti mezi dosaženou kategorií a známkami v předmětech. Vycházeli jsme při tom z hypotézy, že testované dovednosti žáci nemusí nutně získávat a rozvíjet ve škole, ale i mimo ni.

Odpovídá známkování dosaženým výsledkům?

Obecně lze říct, že mezi výsledky známkování a dosaženými výsledky v testu existuje přímá závislost jak u žáků na prvním stupni, tedy 4. a 5. tříd, tak u žáků na 2. stupni. Zajímavé bylo propojení výsledků na 1. stupni u předmětů vlastivěda a přírodověda: v části testu zaměřeném na Vztahy a komunikaci dosahovali žáci s horšími známkami výrazně horších výsledků. Na následujících dvou grafech vidíme, že v části testu zaměřené na Řešení problémů byli žáci se známkou 1 výrazně úspěšnější ve výsledcích než žáci se známkou 2 a 3.

Podobně jsme propojili výsledky testu v části Práce s informacemi se známkováním žáků v předmětech dějepis, občanská výchova a přírodopis na 2. stupni. Zjistili jsme, že žáci známkovaní 1 dosáhli v uvedené části testu **výrazně lepšího** výsledku než žáci hodnocení známkou 2 nebo 3.

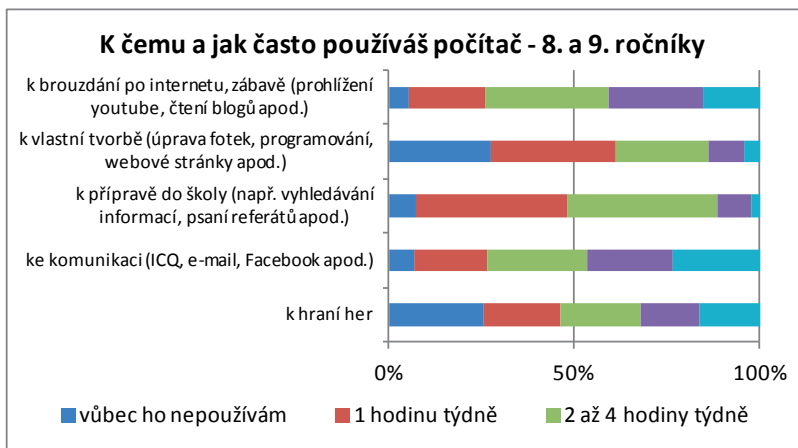

Závěrečná zjištění:

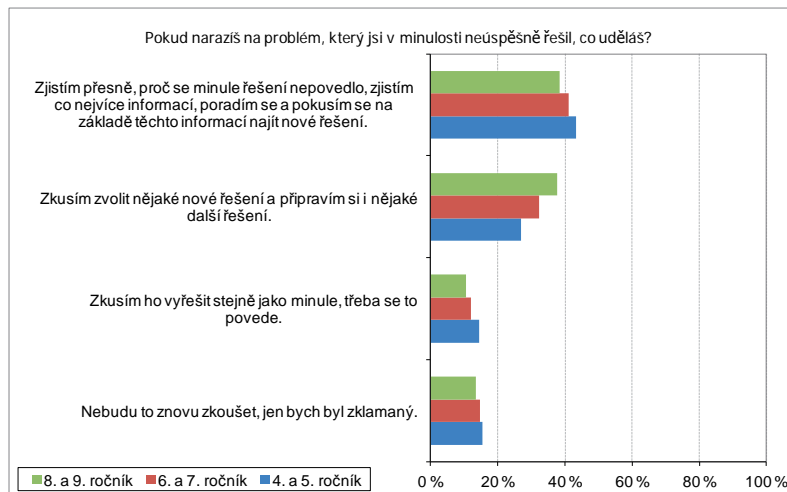
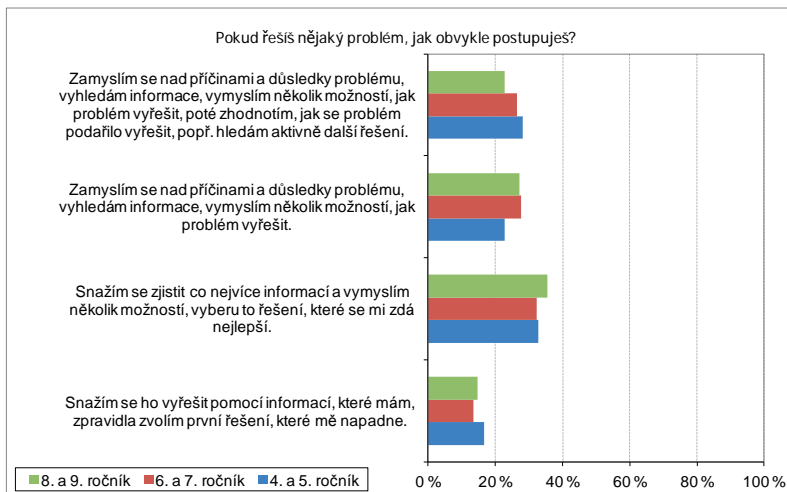
- Žáci prvního i druhého stupně, kteří mají výborné studijní výsledky bez ohledu na předmět, dosahují také v jednotlivých částech testu výrazně lepších výsledků než žáci s horšími studijními výsledky.
- **Jedničkáři** mají **výrazně rozvinutější** schopnost řešit **problémy** než dvojkaři a trojkaři.

Součástí šetření je dotazník rozdělený do několika oblastí: používání počítače (k čemu, kde, jak často), postoj k řešení problémů (komplexnost), komunikace s ostatními a další. Zjistili jsme, že žáci 4. a 5. ročníků využívají počítač zhruba hodinu týdně k přípravě do školy. Hraní her se týdně věnuje 11 a více hodin 10 % žáků. Šestáci a sedmáci používají častěji počítač k přípravě do školy, k brouzdání po internetu a zábavě a ke komunikaci prostřednictvím sociálních sítí. Zvyšuje se podíl času strávený hraním her na počítači. Osmáci a devětáci dávají jednoznačně přednost pohybu na sociálních sítích, čtvrtina z nich takto stráví týdně 11 a více hodin. Více také využívají počítač pro zábavu (25 % 5 – 10 hodin týdně). Využití počítače k přípravě do školy věnují méně času než sedmáci.

V části dotazníku zaměřené na řešení problémů jsme možnosti seřadili podle míry komplexnosti. Celkové výsledky naznačují, že žáci se snaží řešit problémy aktivně. Zajímavé je, že se žáci 1. stupně snaží řešit problémy komplexněji než jejich starší spolužáci – viz následující grafy.

Výsledky v části dotazníku Komunikace s ostatními ukazují, že žáci 4. a 5. ročníků jsou aktivnější v diskusi, více se do ní zapojují než jejich starší spolužáci.

Výsledky několikaletého šetření společnosti Scio tedy ukazuje, že **nejslabší stránkou žáků** 4. – 9. tříd je řešení problémů, tedy dovednost tolik vyžadovaná současným trhem práce. Z dotazníkového šetření pak vyplývá, že právě to je škola neučí.

Závěrečný rozhovor

Rozvoj dovedností potřebných pro 21. století je aktuální pro řadu škol a učitelů. Rozhodli jsme se proto zeptat se paní učitelky Evy Holé ze Základní školy v Horních Počernicích na její názory.

Myslíte si, že to, co učíte ve škole žáky, budou moci využít ve svém životě?

Eva Holá, Základní škola Horní Počernice: Často se zabývám myšlenkou, že ty děti ve škole učíme samé blbosti. Možná to nejsou jen samé zbytečné věci, ale pokud je děti pak nejsou schopny využít v praktickém životě, pochybuji o smyslu takové výuky. *Protože informace jsou dostupné na internetu, je to, co víte, daleko méně důležité než to, co dokážete s těmito informacemi udělat.*

Měly by se tedy školy soustředit spíše na rozvoj schopností a dovedností svých žáků? A znalosti používat na podporu rozvoje kvalit potřebných ve 21. století?

EH: *Souhlasím s vámi. Například je učíme, jak se liší souvislý text od nesouvislého, třeba formulář od dopisu, učíme je procenta a trojčlenky, ale chybí nám v našich vzdělávacích programech praktická využitelnost toho všeho. Na vlastní kůži jsem to pocítila i já sama. Za poslední půlrok jsem absolvovala peripetie s koupí bytu a vyřizováním hypotéky. A musím s politováním přiznat, že ani vzdělání na matematicko-fyzikální fakultě mi nepomohlo k vyplnění všech dotazníků na první, a dokonce ani na třetí pokus . . .*

Podobné závěry se ozývají i ze stran zaměstnavatelů – tvrdí, že současní absolventi základních i středních škol jsou nepoužitelní na trhu práce, že jim vyloženě chybějí dovednosti pro život.

EH: *Ano, ukazuje se, že umět je něco jiného než znát, že se v životě čím dál víc setkáme nikoli s větou „ukáž, co umíš“, ale „dokaž, co umíš“. Ve škole se testují jen vědomosti, přitom nejen mě by víc zajímalo i testování dovedností pro život. Průšvih je, že přimět žáky k jakékoli činnosti je v poslední době velmi těžké. A dojít do takového stavu, že s nimi můžeme dělat i něco zajímavého, je téměř nadlidský úkol. Ale mám ověřeno, že takové praktické činnosti žáky baví. Zvláště pokud do nich ještě zapojíme moderní technologie.*

Jaké dovednosti podle vás dětem chybí a na škole i mimo ni by se měly rozvíjet?

EH: *Třeba schopnost funkčně komunikovat a spolupracovat. Rozvíjet se dají formou skupinové práce v hodinách nebo projektového vyučování s výstupy, kdy žáci prezentují svůj projekt.*

Zkušenosti pedagoga volného času s dospívající mládeží

Milada Jovanovská
jovanovska@luzanky.cz

Motto:

„Naše mládež miluje přepych.
Nemá správné chování.
Neuznává autority a nemá úctu před stářím.
Děti odmlouvají rodičům,
Srkají při jídle a tyranizují své učitele.“

Z citátu je patrné, že vychovatelé a vzdělavatelé mají kritický postoj ke svým svěřencům po celá tisíciletí. Ve své pedagogické, již třicetileté praxi, se setkávám se všemi věkovými kategoriemi, a musím říct, že věk 13 – 19, případně 20+ je moje oblíbená skupina.

V tomto článku nechci činit zobecňující závěry nebo dávat zaručeně fungující návod, jak pracovat s mládeží, pouze zde popisuji své poměrně dlouholeté zkušenosti v roli pedagoga volného času, v současnosti ve Středisku volného času Lužanky, pracoviště Legato. Vycházím z toho, že ačkoliv knihovny a střediska volného času jsou zdánlivě odlišné instituce, přece mají některé společné znaky, tudíž podobnou výchozí situaci. Obě jsou státní organizace, mají široké věkové spektrum klientů a jejich posláním je i neformální výchova a vzdělávání. I když je obecně známo, že zkušenost je nepřenositelná, může být inspirativní.

Mládí se vyznačuje atributy, které pedagogům znepříjemňují práci. Pro období dospívání a dozrávání je charakteristická častá revolta proti osvědčeným autoritám, emocionální labilita, sklony k experimentům, často ohrožujícím zdraví i život, drásajícím nervy dospělým v okolí. Když k tomu přidáme charakteristický znak dnešní doby - média a sociální sítě, chrlící mnohdy nepodstatné až zavádějící informace, které na každém kroku, ve dne v noci ovlivňují ještě nedozrálé jedince, je zřejmé, že proces výchovy a vzdělávání v této době je nelehký, vystavený mnoha úskalím.

Nicméně všechna výše uvedená negativa se dají vnímat i pozitivně; revolta např. přináší čerstvý vzduch do starých zvyklostí, nutí nás ke změně, a protože každá změna by měla být k lepšímu, je to pro pedagoga výzva k vlastnímu vzdělávání a neustálému přehodnocování stávajících principů a pravidel s cílem porozumět svým žákům a moci je vést správnou cestou k plnohodnotnému životu, což ho udržuje v intelektuální činnosti a to je pro něj nesporně bonus. Také emocionální labilita mládeže může být osvěžující v případech, kdy naše vlastní emoce jsou již životem a zkušenostmi okoralé. Je ještě spousta dalších zdrojů, které přinášejí novou energii pedagogům, aby mohli pokračovat v procesu výchovy a vzdělávání. Na jedné straně vás znechutí drzost některých jedinců, na druhé straně se radujete, že jeden z nich se stal významným vědcem a dostal Wichterleho cenu, jindy máte pocit zadostiučinění, když se setkáte se „svým bývalým „potížistou“, který se stal učitelem a stěhuje si, jak ta mládež je dnes hrozná a kam to povede. Pokud jde o působení médií, mají dospělí, zejména pedagogové by měli mít, výhodu ve schopnosti rozlišit relevantní informace od nepodstatných a nesmyslných, a tím i výhodu nadhledu nad svými svěřenci, i když uživatelské schopnosti vážnou.

Věková skupina 13 – 19 let není monolitický celek. Jak k ní přistupovat, záleží na okolnostech, ať už se jedná o prostředí, sociální uskupení a další vnější či vnitřní vlivy. Existuje mnoho odborných definic, které dělí mládež do skupin dle jednání, chování, sebepojetí atd. Vycházím-li ze své praxe, lze mládež na našem pracovišti dělit podle formy zájmové činnosti, které se účastní.

Nejlépe se nám pracuje s jedinci, které známe od jejich dětských střevíčků, známe jejich zájmy i rodinné zázemí, situaci ve škole i kamarády, se kterými se stýkají, takže můžeme dítě provázet dospíváním relativně lehce. Jedná se o velmi přátelské vztahy, kdy pedagog je kamarádem, rádcem a někdy i vzorem. Funguje to dobře i v případech, kdy dítě prožívá těžkou pubertu a bouřlivou adolescenci, když rodinné vztahy procházejí krizí. I v těchto případech dokážeme klienta zaujmout a udržet jeho zájem. Často z nich vyrostou naši dlouhodobí externí spolupracovníci nebo se z nich stanou naši osobní přátelé na dlouhá léta.

Další zajímavou skupinou jsou mladí lidé, kteří přicházejí s neotřelými nápady, a chtějí je nabídnout svým vrstevníkům, mnohdy se jedná o partu kamarádů se společným zájmem o konkrétní aktivitu (většinou již s hotoovým názvem, ve kterém se v současnosti zaručeně objeví „crew“), kterou jí pomáháme realizovat. Pracuje se s nimi velmi dobře, neboť vědí, co chtějí, a chtějí být dobří v tom, co dělají. Jediná potíž s nimi je, že jsou velmi „free“ a nikdy neví, kdy co bude, a když snad něco naplánují, změní to několikrát velmi lehce. Jejich aktivity jsou vítány, neboť jsou vždy trendové a přitahují řady vrstevníků. V průběhu času to byly např. v 90. letech rockové a punkové kapely, které vznikaly na základních školách, pokračovaly na středních a pořádaly koncerty s hojnou návštěvností mladé generace (některé z nich vydržely do dospělosti a získaly i hudební ocenění jako např. Budoár staré dámy, Japka), v nedávné minulosti to byly breakové a streetové taneční formace, v současnosti máme YO YO mánií (a není to jen jojo nahoru a dolů).

Výzvou pro nás je tzv. neorganizovaná mládež. Mladí lidé, kteří usilovně hledají a nic vhodného pro sebe nenacházejí, často se uchylují i k nebezpečnému experimentování s návykovými látkami, vandalismu i agresivnímu chování. Sdružují se v uzavřených partách a charakteristickou činností pro ně je „zevl“, tudíž to navenek vypadá, že je nic nezajímá, nebaví a všechno je otravuje, ale ve skutečnosti stejně jako všichni ostatní potřebují najít sami sebe, své místo ve společnosti a posílit své sebevědomí. Zde je role pedagoga velmi těžká, musí umět nejen zaujmout a zájem udržet, ale musí počítat i s tím, že výsledek jeho snažení se nedostaví, zájem přes veškeré jeho úsilí je neuspokojivý, a když ano, tak brzy opadne. Je třeba mít připravenou širokou škálu činností a nenechat se odradit znuděným výrazem klientů, protože jim mnohdy dlouho trvá, než dají najevo svůj zájem a záliby a velmi jim záleží na tom, co říkají nebo dělají ostatní, takže získáte-li jednoho, máte je všechny, na druhé straně jeden rebel zmaří veškeré úsilí.

Pro tuto skupinu je vhodná forma klubové činnosti. Splňuje všechny jejich požadavky – nic jim nevnucuje, nic po nich nechce, respektuje jejich „zevl“, mohou přijít a odejít, kdykoliv chtějí a zároveň nabízí celou škálu činností – od fotbalu, šipek, kulečnicku, deskových her až po různé náročnější činnosti – tvorba vlastních videí, animace, komiksů. Zde je potřeba velké trpělivosti a pozorného sledování, následně zlehka rozvíjet zachycený zájem a objevené schopnosti a dovednosti účastníků. Pro pedagoga je to nelehká úloha, protože navíc musí čelit spontánním nežádoucím experimentům klientů.

Osvědčují se také akce většího typu – koncerty, taneční a divadelní festivaly nebo happeniny. Užitečné jsou rovněž workshopy, které organizují stejně staří mladí lidé.

Závěrem bych jen upozornila na to, že aktivity a činnosti, které mladé lidi zajímají, se v konkrétních místech mohou výrazně lišit, proto je nutné znát aktuální situaci v místě působení a tomu přizpůsobit nabídku. Je potřeba vytvořit přitažlivé a přívětivé prostředí a být otevřený novým myšlenkám a novým návštěvníkům. Záleží také na osobnosti, která s mladými lidmi pracuje, protože zde dvojnásobně platí „Kdo nehoří, nezapálí“.

Knihovny a ti, kteří už nejsou děti

Helena Hubatková-Selucká
detske@kjm.cz

V posledních deseti letech je velkým trendem otevírat v knihovnách prostory pro mladé. Vychází to nejen z našich knihovnických zkušeností, že tato cílová skupina je „těžko uchopitelná“, a to jak v oblasti podpory čtenářství, tak v oblasti názorové, ale i z nutnosti transformovat hudební oddělení, které s legislativními opatřeními už nespĺňují svou dosavadní funkci. První z uvedeného je názor můj, druhé zastupuje názor mého kolegy. Na obojím bude velký kus pravdy. A obé je zajímavým výchozím bodem pro úvahy – co této cílové skupině nabídnout, jaký prostor, služby, náplň? Jací lidé by to měli mít na starosti? A jak to všechno nazvat?

V předcházejících desetiletích se knihy pro děti a mládež dělily mezi dětská oddělení a oddělení pro dospívající. Postupem let se od tohoto dělení ustupovalo a fond pro mladé se začleňoval do dětských oddělení, nebo naopak do oddělení pro dospělé čtenáře. Některé knihovny mají dokonce tento fond označený a vyčleněný zvlášť, ale zároveň jako součást literatury pro dospělé. I když pravdou je, že něco takového funguje i v odděleních pro děti – fantasy, sci-fi a dívčí romány jsou vlastně něco velmi podobného. Toto opatření, fondu „něco mezi“ přináší lepší šance, jak usnadnit našim dospívajícím čtenářům přechod z dětského oddělení do oddělení pro dospělé. Jak je připravit na to, že přístup i organizace fondu je trochu jiná.

Dávno to ale v knihovnách není jen o fondech, o výpůjčkách. Pořád je pro nás sice důležitá statistika, ale knihovna by měla být i něčím víc. Stojí před námi tedy další otázka – jak svým čtenářům (a to nejen dospívajícím) vstřípit, že knihovna tu není jen k tomu, aby si vybrali knihy, které si přečtou, či využili možnost přístupu k internetu. Záměrně píši „vstřípit“, protože „ukazovat“ jim nestačí. Více než kterákoliv jiná skupina potřebují pozitivní přístup a zkušenost s knihovnou a jejími službami a nabídkou. Oproti nim děti na to horší zapomenou rychleji, dospělí zase dokáží rozumově to horší vysvětlit sami sobě. Ale mladí bývají radikální. Jejich názory jsou často neochvějně a nezměnitelně. A bohužel zde i platí, že když se jednou spálí, bude trvat opravdu dlouho, než jsou ochotní a schopní vydat se znovu na stejnou cestu.

Vyvážením těchto náročných momentů je fakt, že se jedná o velmi zajímavou cílovou skupinu, pro kterou můžeme připravovat programy. Jsou sice nároční, co se týká výchozích znalostí, ale jejich názory a pohled na svět někdy více odráží realitu než pohled dospělých, kteří již na některé věci rezignovali a přijali je jako součást společenských konvencí. Zajímavým příkladem může být příběh mladého muže Graciána Svačiny, který vyrůstal v dětském domově a začal studovat žurnalistiku. V jednom svém článku napsal ostrou kritiku situace, kdy při ohlášence návštěvě jedné vysoké představitelky českého státu se v domově mohli všichni zbláznit: vyháněli se pavouci ze sklepů, drhly se kliky zubním kartáčkem a jiné absurdity. Napsal článek o tom, jak se některé důležité věci staly v ten moment nedůležité, jak se domov předvedl v barvách, které v něm nikdy jeho obyvatelé neviděli. Tato kritika vzbudila poměrně velké emoce.¹ Připomíná vám to něco? Zažili jste něco podobného jako zaměstnanci v nějaké organizaci? Pozastavujete se nad tímto koloběhem světa ještě vůbec? A právě tento příklad ukazuje zajímavé „nastavení zrcadla“ světu, ve kterém každý den žijeme a prožíváme svá malá či velká vítězství.

¹ SVAČINA, Gracián. Jak paní Livie Klausová viděla Potěmkinovu vesnici. *Zájmové a neformální vzdělávání* [online]. 2011 [cit. 2014-06-20]. Dostupné z: <http://www.nidm.cz/inspiromat/inspiromat-06-2011/precetli-jsme-za-vas/jak-pani-livie-klausova-videla-potemkinovu-vesnici>

Před časem se i v Knihovně Jiřího Mahena v Brně objevila možnost otevřít prostor pro mladé. Myslím, že šlo o kombinaci dvou výše uvedených důvodů, ale také o naši víru, že máme cílové skupině dospívajících v knihovnách co nabídnout. Měli jsme sami nějakou představu, jak by prostor měl vypadat a čím by měl být naplněn, ale aby to nebylo „věštění z koule“, rozhodli jsme se oslovit pedagogy studentů dvou spolupracujících středních škol, aby nechali studenty vyplnit dotazník, který zahrnoval otázky týkající se jejich představ o prostoru, službách, otevírací době, barvách a názvu nově vznikajícího prostoru. I přesto, že projekt na stavbu byl dávno zadán a tudíž jsme věděli, že zakázka na nábytek pro daný prostor je ve výrobě. I přesto považují výsledky tohoto průzkumu za stěžejní pro práci, která je v současné době před námi – a to co nejvíce podle představ našich respondentů naplnit tento prostor a jeho aktivity.

To vše, co jsme se dozvěděli od našich mladých, koresponduje s Konceptí podpory mládeže na období 2014–2020.² Ta staví na třech základních pilířích: usnadnění přestupu mezi dětstvím a dospělostí, orientace na potřeby a možnosti mladých lidí a jejich podpora v dosažení osobních cílů (s přesahem k cílům společenským). Průzkumu se účastnilo více než 250 studentů z prvních až čtvrtých ročníků dvou typů středních škol. Nejde tady o množstevně relevantní průzkum, šlo nám o to, aby zazněl hlas mladých, a lze předpokládat, že v některých otázkách, kde se množstevně sešly stejné odpovědi, budou názory mladé generace podobné. Zkusme si tedy namodelovat „ideální prostor“ pro mladé.

Vhodný prostor pro cílovou skupinu 15+ by měl být prostorem neformálním. V popředí jsou různé typy relaxačního nábytku – sedací vaky, pohovky, pytle, závěsná křesla či houpačí sítě. To vše doplněno kobercem s vysokým vlasem, který by měl sloužit také jako určitá relaxační plocha. K relaxaci nezbytně patří občerstvení v podobě kávy, čaje, vody či sušenek, vše zdarma. Protože jsme v knihovně, nesmí chybět ani knihy, ale v přiměřené míře a vhodně zvolené – cizojazyčné, novinky, komiksy, audioknihy. Chybět by samozřejmě neměly ani technologie – plazmové televize, herní konzole, wi-fi. Je ale zajímavé, že ačkoliv knihy by měly být jednoznačně součástí nového prostoru, u technologií odpovědi zase tak jednoznačné nebyly.

Překvapivě z odpovědí vyplynulo také to, že by tento prostor měl být spíše tišší než s možností pustit si a poslouchat hudbu. Chybět by neměly ani květiny či ladění prostoru k jednomu tématu – kosmická loď, ponorka apod. A velmi často by si mladí v prostoru představovali také nějaké zvíře – rybičky, žraloka, želvu, leguána, prasátko, papouška.

Prostor by měl nabízet možnost společného využití prostřednictvím deskových a společenských her, filmů – slavné i dokumentární tituly, vzájemného představení vlastní tvorby, možnosti seznámení se, tematických večerů, autorského čtení, cvičení s činkami či stolní fotbalík.

Otevírací doba by měla být poměrně široká. Odpadají dopolední hodiny a přibývají večerní. Využitelnost takového prostoru mladí vidí nejlépe v čase 14–22 hod. včetně víkendů, a to zase spíše v odpoledních hodinách.

Pokud jsme se mladých ptali na názvy, nedošlo ke shodě, variant bylo více než dost, zajímavé však bylo, že všechny varianty v sobě odrazily slova jako relax, oddech, zašívárna, odpočinek, zábava, obyvák, klid. Mezi netradiční náměty na název se objevila slova jako edenovna, zábaviště, relaxárium, království, džungle.

Tak, jak se neshodneme v názvu prostoru, je těžké uchopit i pojmenování této cílové skupiny – je to mládež, teenageri, velké děti, mladí nebo dospívající? A potřebují vůbec nějaké jméno? Neměla by knihovna sloužit vždy všem bez rozdílu? Neměla by být opravdu tím, čím ji chtějí mladí mít – neformálním prostředím oddechu, kde se bude zábava mísit s hrami a realitou, která může být ale zároveň realitou jinou než je ta naše? Z toho všeho vyplývá to nejdůležitější – nebojme se ptát, nebojme se experimentovat a poslouchejme názory těch, kteří nám mohou nastavit zrcadlo tomu, jací jsme kdysi byli i my.

2 Koncepte podpory mládeže na období 2014 – 2020. In: [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013 – 2014 [cit. 2014-06-20]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/koncepc-podpory-mladeze-na-obdobi-2014-2020>

Knihovna pro všechny generace

Svatava Hýbnerová

Beata Rechová

Milada Česková

detske@knihovnahod.cz

rechova.beata@knihovnahod.cz

ceskova.milada@knihovnahod.cz

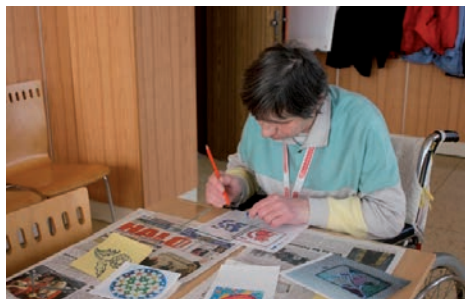
S koncem školního roku se každoročně uzavírá i celostátní projekt Svazu knihovníků a informačních pracovníků UŽ jsem čtenář – Knižka pro prvňáčka, jehož cílem je rozvoj čtenářských návyků od prvního ročníku školní docházky. Projekt se v Městské knihovně Hodonín již dokonale zabydlil a slova UŽ JSEM ČTENÁŘ pronáší rok od roku stále více prvňáčků.

Během tří návštěv se děti učí orientovat v knihovně i v abecedě, registrují se jako čtenáři, společně si povídáme, čteme a vybíráme první čtení. Za snahu a práci v knihovně i ve škole jim nabídneme zábavné dopoledne s pestrým programem. V prvním červnovém týdnu tak ve vybraný den nezasednou do školních lavic, ale jsou v knihovně pasováni na čtenáře. Podmínkou je prokázat umění čtenářské, a tak zástupci z každé třídy s pomocí mikrofonu přesvědčí plný sál, že UŽ UMÍ ČÍST.

Vážnost i zábavu slavnostnímu okamžiku dodává družina Vodního království v čele s královnou Barbarou I. Kromě svých „běžných“ povinností obstarávat zábavu dětem občanů hodonínských na městských slavnostech, zavítají také za prvňáčky do knihovny. Obřad pasování důstojně zajišťují zbrojnoši, královna se svými dvořany a s přispěním místostarosty Hodonína, garanta knihovny. Děti obdarují medailí na krk v podobě CD a hlavně Knižkou pro prvňáčka s vepsaným královniným věnováním. Dobrou náladu nepřetržitě zajišťuje šašek, který dětem za odměnu rozdává bonbony a také zkouší číst, vždy

Čaj o třetí

Čaj o třetí – výtvarná dílna

Knižka pro prvňáčka 2014

z nové knížky pro prvňáčka. Za čtení by si jedničku nezasloužil, ale za úsměv na dětské tváři a místy až hurónský smích bychom mu přidali i velkou hvězdu.

Nesmí chybět poděkování paním učitelkám, které děti do knihovny pravidelně vodí a učí je nejen čtení, ale také lásce ke knihám. Žáci Hudební školy Yamaha či Základní umělecké školy v Hodoníně nás zavedou do světa pohádkových melodií, ve kterém si všichni společně zazpíváme. Letošním 6. ročníkem projektu u nás prošlo téměř 270 prvňáčků ze všech základních škol v Hodoníně a ze Základní školy v Mikulčicích. Vzhledem k velkému počtu dětí jsme v jednom dopoledni projekt slavnostně zakončili celkem třikrát v po sobě jdoucích cca 45 minutových akcích.

Pro veřejnost, která je již ve čtení vzdělána, ale bere ho jako celoživotní úkol či koníček, pořádá knihovna Univerzitu volného času, a to v jarním a podzimním semestru. V jarním semestru 2014 bylo otevřeno 14 kurzů, které absolvovalo 172 účastníků. Tradičně byly otevřeny jazykové kurzy (angličtina, němčina, francouzština), cvičení, počítačové kurzy, kdy velký zájem je o kurz „Notebook pro seniory“ a úspěšně si vedou i „Dějiny českých zemí“ a kurzy zaměřené na esoteriku. Podzimní semestr začíná v druhém říjnovém týdnu, přihlašování probíhá již v září.

Nově připravujeme Virtuální univerzitu třetího věku. Tento projekt pořádá Česká zemědělská univerzita v Praze. Virtuální proto, že na přednášky nemusí posluchači jezdit do Prahy, ale v klidu naší knihovny jim je promítneme. Na základě nabytých znalostí absolvují testy a následně získají osvědčení o studiu. Přihlásit se mohou starobní důchodci, invalidní důchodci a nezaměstnaní od 50 let věku. Více o projektu lze nalézt na webových stránkách <http://e-senior.czu.cz/>. Senioři se setkávají v rámci projektu knihovny Čaj o třetí, kde mohou u čaje vyslechnout rozličné besedy s tematikou různých oborů, tvořit ve výtvarných dílnách, společně navštívit zajímavá místa ve městě nebo vycestovat do blízkého okolí.

Zejména o zájezdy je ze strany seniorů velký zájem. Navštívili jsme například Muzeum v Kobyli, kde mají velmi rozsáhlou sbírku krojů, nebo Slovanské Hradiště v Mikulčicích s jedinečnými nálezy z období vlády

Knižka pro prvňáčka 2014

Knižka pro prvňáčka 2014

Kostel Kurdějov

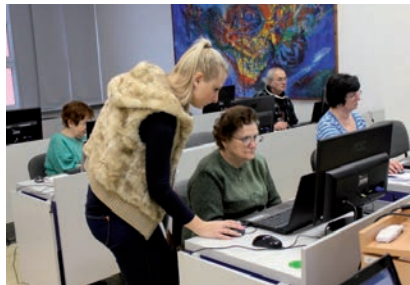

Muzeum naftového dobývání a geologie Hodonín

prvních slovanských knížat. V nedaleké vesnici Lužice sbírá několik nadšenců předměty denní potřeby našich předků a vystavuje je ve „Starém kvartýru“, a tak udržují tradice pro mladší generace. Cílem jednoho z výletů byl také Archeoskanzen v Modré u Uherského Hradiště a Velehrad coby zajímavá exkurze do života starých Slovanů v období příchodu Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu. Zatím poslední zájezd směřoval do Čejkovic na prohlídku výroby čajů a koření v bio kvalitě v provozně firmy Sonnentor, dále do Kurdějova s opevněným kostelem sv. Jana Křtitele na návsi a do Arcibiskupské rezidence v Šardicích, kterou obec zrekonstruovala jako muzeum s obřadní síní a výstavními prostory.

Dokonalým propojením generací se stal program pro seniory a děti Z pohádky do pohádky, který ve spolupráci s projektem BiblioEduca připravily a v naší knihovně v páteční červnový podvečer zrealizovaly studentky Masarykovy univerzity v Brně. Mládí a stáří se společně přeneslo do pohádkového světa, ze kterého si odneslo jak odměnu za splněné úkoly v podobě zajímavé knihy, tak i příjemný pocit ze společně stráveného času.

Notebook pro seniory

Rozhovor s docentem Jaromírem Kubíčkem

Libuše Foberová

libuse.foberova@fpf.slu.cz

České knihovnictví má velké osobnosti, které ovlivnily jeho směr a vývoj. Beze sporu mezi ty nejvýznamnější patří osobnost docenta Jaromíra Kubíčka. Jeho jméno mám spojené s výstavbou nové moderní budovy Moravské zemské knihovny v Brně, se založením profesního spolku SDRUK a zejména se zavedením studijního programu Informační studia a knihovnictví na Masarykově univerzitě v Brně. Řada jeho studentů dnes zaujímá velmi významné pracovní pozice. Je mi velkou ctí, že byl jedním z pedagogů, kteří určili můj profesní život. Nemusela jsem dlouho přemýšlet, abych si pro rozhovor vybrala právě jeho. Zvláště když vezmu do úvahy, že českému knihovnictví nejvíce schází dostatek docentů a profesorů, kteří by svými vědeckými přínosy zpopularizovali a propagovali náš obor. Myslím, že myšlenka propojit praxi Moravské zemské knihovny v Brně se studiem knihovnictví na Masarykově univerzitě byla výzvou pro docenta Jaromíra Kubíčka. Řada renomovaných odborníků z praxe (např. knihovědec PhDr. J. Vobr ad.) přednášela na univerzitě, což zkvalitnilo výuku. Domnívám se, že vzdělávání v oboru knihovnictví by velmi prospělo cosi jako fakultní nemocnice ve zdravotnictví, tedy fakultní knihovny. Odborná výuka by mohla probíhat přímo ve vědeckých knihovnách (na Moravě v MZK v Brně atd.) a pedagogy by byli především lidé z praxe. Knihovnictví je poslání, umění a také řemeslo, bez praktické výuky ztrácí na ceně. Jde o umění skloubit praxi, teorii a zejména vědu.

Knihovnictví kladně ovlivňujete řadu let, zajímalo by mě, proč jste si profesi knihovníka vybral? Jak se to stalo?

Když jsem chodil na měšťanku v rodných Lysicích, měli jsme třídním učitelem Antonína Opluštila. Jako češtinář měl na starosti knihovnu v obci, a tak mu celá naše třída po čtyři roky v knihovně pomáhala. Když jsem končil základní školu, okres dostal přiděleno jedno místo na Střední knihovnické škole v Brně a já se přihlásil. Pan učitel Opluštíl se brzy poté stal ředitelem Knihovny Jiřího Mahena v Brně.

Vzpomenete na své knihovnické začátky? Kdo byl nebo je Vaším vzorem?

Na umístěnkou jsem nastoupil v Krajské lidové knihovně v Jihlavě v srpnu 1957. Po dvou letech jsem se dostal do knihovny Moravského zemského archivu v Brně a to byla má nejlepší praxe. Práce ve velké odborné knihovně a desetiletý přímý kontakt s archiváři a historiky, na tom jsem vlastně stavěl ve své další práci. Vzorem mně byl pan PhDr. Miloš Papírník. Učil bibliografii na Střední knihovnické škole, přijímal mě do Moravské zemské knihovny a společně jsme sestavili mnoho bibliografických soupisů.

Jak to bylo s vysokoškolskou výukou knihovnictví na Moravě?

Do roku 1990 byla vysoká škola našeho oboru jen v Praze a knihovny dál od Prahy marně usilovaly získat její absolventy. Již v roce 1990 jsme s přítelem, profesorem filozofické fakulty, požádali rektora Masarykovy univerzity o zřízení oboru knihovnictví a informatiky a brzy se to povedlo. Šlo o pětileté studium při zaměstnání, v roce 1997 jsme získali první absolventy. Odborné knihovnické předměty učili externisté a ještě dlouho trvalo, než se vyučující knihovnického kabinetu a informačních studií stali zaměstnanci univerzity.

Profesor Jiří Cejpek uvedl, že informační věda se pěstuje jako vědní a studijní obor po celém světě. Přitom nejen v zemi svého původu bere na vědomí a ctí tradice, existenci a specifčnost knihovnictví a jeho teorie. Jak se podle Vás vzájemně ovlivňují informační věda a knihovnictví?

Pan profesor Cejpek nikdy nebyl knihovníkem, byl ovšem vynikajícím pedagogem. On to byl, kdo transformoval katedru vědeckých informací a knihovnictví v Ústav informačních studií a knihovnictví na FF UK počátkem devadesátých let, po svém návratu na UK. Formuloval změny v učebním programu a v teorii se zaměřil na informační vědy natolik, že jim i pořadím v názvu dal přednost před knihovnictvím. Přitom i pro něj byl vzorem obor, známý ve světě jako Library and Information Science. Možnost spojit informační databáze s primárními fondy knihoven berou za samozřejmé i uživatelé.

Jak vidíte budoucnost vzdělávání knihovníků?

Soustava knihoven představuje velkou obec profesionálních zaměstnanců a absolventi středního a vysokoškolského knihovnického vzdělání v něm převažují. To by mělo i nadále platit. Vaše myšlenka o propojení vysokoškolského vzdělávání do velkých „fakultních“ knihoven je zajímavá a její realizace v praxi by mohla nejen prospět výuce, ale také nabudit studenty, aby v knihovnách viděli své povolání. Knihovnické školy totiž vzdělávají univerzální informační pracovníky a tak jich až příliš mnoho odchází na lukrativnější místa.

Je velký rozdíl mezi knihovnictvím u nás a ve světě?

Ředitelé krajských knihoven v rámci SDRUK každým rokem vyrazili za poznáváním knihoven v evropských zemích i v zámoří a tamní knihovnické spolky nám vždy připravily bohatý program. Myslím, že rozdíl je v tom, že naše knihovny nemusí tolik usilovat o získávání nových čtenářů, jak je vidět jinde ve světě. Ovšem aktivity

našich knihoven jsou v mnohém pozoruhodné a jsou často inspirací i pro kolegy v zahraničí. Po stránce knihovnické techniky, informačních zdrojů nebo výstavby knihoven jsme na srovnatelné a dobré úrovni.

Moravská zemská knihovna v Brně je Váš knihovnický osud. Nemůžu se nezeptat, jak to bylo s novostavbou Moravské zemské knihovny v Brně? Splnila podle Vás očekávání?

Kdykoliv vzpomenu na novostavbu, vždy jen s obdivem a úctou k lidem, kteří ji pomohli prosadit. Sami knihovníci bychom na to nestačili. Podařilo se nám sehnat sponzorský peníz na projekt a po jeho schválení ministerstvem kultury už to bylo snadné. Měli jsme výborné architekty, precizní inženýring hlídal kvalitu, generální dodavatel stavby si nevymýšlel „vícepráce“ a už to bude patnáct let, co má MZK novou moderní budovu. Každá účelová novostavba představuje komfort pro pracovníky i uživatele ve srovnání, jak tomu bylo dříve. I když čas přináší změny, umožňuje je novostavba MZK jistě realizovat.

Dlouhá léta jste řediteloval, co byste odkázal začínajícím ředitelům knihoven?

Ředitel by měl se svými spolupracovníky vycházet, i když to není vždy snadné. Je tam od toho, aby využil dané možnosti ve prospěch organizace, kterou řídí, přitom by se měl chovat tak, aby svým jednáním neprovokoval. To ovšem není rada, to musí být v každém jako samozřejmost.

S jakým očekáváním jste zakládal profesní spolek SDRUK?

Jsem stále členem SKIP, tato organizace však nemůže být partnerem ředitelům. Naproti tomu členy SDRUK jsou knihovny a zastupují je jejich představitelé. Daleko snáz tedy bylo možné se domluvit na aktivitách a to jistě platí stále. Za oběma našimi profesními organizacemi je mnoho užitečné práce a je dobře, že vzájemně nejde o konkurenci.

Kdybych Vám položila otázku, zda jste se v knihovnictví mýlil, co byste odpověděl?

To je výborná otázka, dejte další.

Kdybyste měl vyjmenovat pět skutečností, které nejvíce ovlivnily knihovnictví po roce 1989, které by to byly?

Automatizace. Automatizace. Automatizace. Automatizace. Automatizace.

Jaké máte profesní plány do budoucna? Na jakých zajímavých projektech pracujete?

Rád bych se zaměřil na novější dějiny knihoven. Mezi národním obrozením a vydáním prvního knihovnického zákona sehrály knihovny základní úlohu při prosazování rovnoprávnosti českého jazyka a v osvětě venkova. Ne, že by se o tom nevědělo, ale ve zpracování tohoto století v dějinách knihovnictví je ještě mnoho bílých míst.

Nemohu se nezeptat na Vaši publikační činnost, která je velmi bohatá. Co jste vydal, či se chystáte vydat?

Dějiny periodik se zabývám od doby, kdy jsem pracoval v Moravském zemském archivu. Zpracování jedenáctisvazkového soupisu novin a časopisů do roku 1945 v CERBI – České retrospektivní bibliografii by ovšem mohlo být jen východiskem k další knihovědné práci. A to bylo i pro mě, když koncem roku 2013 vyšla kniha *Dějiny žurnalistiky na Moravě*. Kdo by měl nejspíš seznamovat s fondy knihoven než knihovník. A těch možností studia je mnoho a tak stále je co dělat i pro mne.

Jste vynikající bibliograf, proto se chci zeptat, jak vidíte budoucnost bibliografie?

Shoduji s Petrem Voitem, který napsal v České literatuře 2012, že s rozčarováním a nesouhlasem sleduje pasivitu pražské Národní knihovny, v jejíž zdech se už před více než deseti lety rozhořela internetová polemika nejen o potřebnosti bibliografie, ale též o nutné transformaci našeho oboru. Využívání knihovních sbírek nejde bez bibliografie, stejně tak by bylo účelné její propojení s digitalizovanými dokumenty. Věřím, že ta netečnost vůči bibliografii v ústředních pražských knihovnách zase pomine.

Všem osloveným osobnostem závěrem pokládám stejnou otázku: „Mají knihovny před sebou perspektivní budoucnost?“

Tak jako umlkly úvahy o náhradě knihy moderními technologickými prostředky, není důvod pochybovat ani o budoucnosti knihoven. Informační exploze neutichá a to nejen proto, že věda hodnotí výsledky podle publikační činnosti. Knihovny se v minulosti budovaly proto, že jednotlivec nemohl uspokojovat své čtenářské nebo studijní potřeby jen vlastní knihovnou, a to platí stále a bude platit, pokud se budou tisknout knihy a periodika.

Děkuji za rozhovor.
Libuše Foberová

Docent Jaromír Kubíček je bibliograf, pedagog, manažer a především vynikající knihovník. Nejplodnější byl jako bibliograf. Je však i autorem prací z dějin knihoven a z teorie knihovnictví a prací o Brně. Např. *Brněnské noviny a časopisy od doby nejstarší až do roku 1975* (1976), *Literatura o Brně z let 1801-1979* (1980), *Odboj a osvobození ve městě Brně v letech 1938 až 1945* (1980), *Informační prameny brněnských institucí* (1984), *500 let knihtisku v Brně: 1486 až 1986* (1986). Řada prací se týká Jihomoravského kraje a celé Moravy a Slezska. K významným soupisným pracím patří edice *Česká retrospektivní bibliografie* (dva svazky *Noviny ČR 1919-1945 a čtyři svazky Časopisy ČR 1919-1945*). Z jeho teoretických prací jmenujme *Vzájemný vztah mezi archivy a knihovnami* (1971). Jaromír Kubíček je i autorem či odpovědným redaktorem publikací a sborníků o řadě našich osobností, například o Otokaru Březinovi, Marii von Ebner Eschenbach, Františku Halasovi, Bedřichu Václavkovi ad. V roce 1994 připravil projekt stavby velké moderní vědecké knihovny. O tom napsal publikace *Stavba Moravské zemské knihovny v Brně: Knihovna pro 21. století: 1998-2001* (1998) a *Moravská zemská knihovna v Brně: národní poklad: moderní architektura* (2001). Dlouhá léta byl šéfredaktorem čtvrtletníku *Duha* (Informace o knihách a knihovnách z Moravy) a předsedou Sdružení knihoven ČR. Byl členem vědecké rady Slovenskej národnej knižnice v Martine a Univerzitetnej knižnice v Bratislave, členem vědecké rady Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze, je předsedou Muzejní a vlastivědné společnosti v Brně, redaktorem nové řady všeobecných svazků *Země a lid z Vlastivědy moravské* (např. svazku *Literární Morava*) nebo edice *Bibliografie a prameny k vývoji Moravy*.

Vesnice roku 2014

Helena Jalová

Helena.Jalova@mzk.cz

Letošní jubilejní ročník soutěže na podporu obnovy venkova byl v pořadí již dvacátý. Přihlásilo se do něj 21 obcí z celého Jihomoravského kraje a hodnotící komise měla nelehký úkol: v jednom týdnu všechna místa navštívit a také spravedlivě vyhodnotit.

Vzhledem k počtu přihlášených a ke vzdálenostem mezi jednotlivými obcemi bylo nutné vyrazit na cesty již v neděli, 25. 5. 2014 dopoledne. Komise takto společně urazila téměř 800 km, každá obec měla pro svou prezentaci 2 hodiny čistého času a tento vyměřený čas byl pečlivě sledován. Záleželo potom na jednotlivých představitelích obcí, jak časový prostor využili.

Každý večer pak komise společně zhodnotila jednotlivé prezentace obcí v tom dni tak, aby bylo vytvořeno jakési denní pořadí. Tento postup byl dodržen každý večer. Dílčí hodnotící výsledky nám pomohly spravedlivě stanovit konečná ocenění. Rozhodnutí komise by mělo být jednomyslné či většinové.

Více o samotné soutěži najdete na <http://www.vesniceroku.cz/>.

Pro mě osobně bylo velmi zajímavé vidět místní knihovny a porovnávat si jejich současnou realitu v jednotlivých okresech našeho kraje. Knihovny mají na mnoha místech důstojné podmínky, jsou rekonstruované, nově vybavené a slouží většinou nejen jako půjčovny knih. I tam, kde nemohl být knihovnik či knihovnice přítomni, bylo vidět, že je o knihovnu dobře postaráno a její činnost je obcí podporována. Mnozí z kolegů či kolegyně pracují ve svých místních podmínkách nadstandardně a bylo opravdu velmi těžké vybrat jen tu jednu nejlepší.

Diplom za moderní knihovnické a informační služby získala Obecní knihovna Cetkovice, kterou vede paní Blanka Janková. Knihovna je v rekonstruovaných prostorách místního obecního úřadu a všechny informace jsou dokumentovány na webu, který sama paní knihovnice pravidelně aktualizuje <http://knihovnacetkovice.webk.cz/>.

Tento diplom jí umožnil postup do celostátní soutěže Knihovna roku 2014.

Věřím, že i v této soutěži bude důstojně reprezentovat Jihomoravský kraj.

Komise v terénu

Obecní knihovna cetkovice

Mládež v Knihovně Karla Dvořáčka ve Vyškově aneb Začátky T-klubu

Jan Řezníček

reznicek@kkdvyskov.cz

Dospívající mládež je i v současnosti důležitou věkovou skupinou. Snad kromě povinné četby je velmi těžké ji do knihovny nalákat, a to i přes používané nové technologie, které tzv. teenagery tolik ovlivňují. V Knihovně Karla Dvořáčka ve Vyškově jsme se rozhodli pro tuto věkovou skupinu vybudovat prostor určený pouze jí. Tak vznikl T-klub, kde od září roku 2013 může mládež relaxovat, číst si, hrát deskové hry nebo využívat Xbox.

Atraktivnost T-klubu byla zpočátku dána již zmíněnou hrací konzolí s pohybovým senzorem a inovací prostor hudebního oddělení, ze kterého klub vznikl. Následovala propagace nově připravovaných akcí i aktivit ve vyškovských školách – elektronicky a formou různých letáčků. Nechtěli jsme totiž, aby se klub stal jen místem pro hraní her na Xboxu. Přáli jsme si, aby se v něm mládež scházela i za jiným účelem. Na nástěnce zvané „Vzkazník“ jsme jí proto dali možnost napsat, co by chtěla, aby se v T-klubu dělo, co jí v oddělení ještě schází. Nejvíce požadavků bylo na turnaj ve hrách na Xboxu a na setkání milovníků Hry o trůny. Tato přání jsme návštěvníkům vyplnili. Uspořádali jsme dva turnaje o ceny ve hraní na Xboxu a v době jarních prázdnin proběhlo i klání v házení šipek, opět s velkým úspěchem. Po prvotních nezdařech s návštěvností, jsme konání akcí časově přizpůsobili školnímu rozvrhu.

Nejúspěšnější akcí v T-klubu byl sraz „fanoušků“ Hry o trůny s názvem Setkání v Západozemí. Medializace tohoto setkání proběhla i v místním tisku. Návštěvnost byla vysoká. Velmi kreativním při přípravě i realizaci se projevil praktikant z Vyšší odborné školy knihovnické v Brně a akce

Turnaj – šipky

Hra o trůny

Hra o trůny

tak příkladně naplnila hlavní myšlenku T-klubu „Mladí – mladým“. Pouštěly se ukázky ze seriálu, hrály se hry, luštily se kvízy o ceny. Druhou akcí, kterou jsme navázali na předchozí sraz, bylo Setkání v Bradavicích s příznivci Harryho Pottera. Tímto směrem bychom se chtěli ubírat i nadále.

Protože se T-klub nachází v knihovně, je samozřejmostí přítomnost knih, pečlivě vybraných pro tuto věkovou kategorii. Vždyť bez knih by to v knihovně přece nešlo.

Harry Potter

T-klub

Ohlédnutí za seminářem Informační vzdělávání uživatelů ve veřejných knihovnách

Jan Lidmila

Ve dnech 23. – 24. dubna 2014 se v Městské knihovně Havířov uskutečnil 6. ročník semináře Informační vzdělávání uživatelů ve veřejných knihovnách. Byl určen všem zájemcům z řad knihovníků. Jeho organizací, stejně jako v předchozích letech, zajišťovala odborná sekce IVU SDRUK. Úvod semináře byl věnován obecným teoretickým poznatkům týkajícím se informačního vzdělávání a jeho zakotvení v kurikulárních dokumentech. Následovala série tří volitelných workshopů s praktickými aplikacemi. Závěrečná část probíhala v jednotlivých pracovních skupinách sekce IVU SDRUK.

Seminář vedla Mgr. Veronika Peslerová ve spolupráci s vedoucími jednotlivých pracovních skupin – Mgr. Helenou Hubatkovou Seluckou a Mgr. Janou Leparovou. Úvodní blok zahájila **Mgr. Pavlína Mazáčová, PhD.**, která ve své přednášce **Knihovnici, nebojte se kurikula!** představila dva klíčové dokumenty ovlivňující vzdělávací obsah na základních a středních školách – rámcový a školní vzdělávací program. Zdůraznila jejich význam pro knihovníky připravující lekce informačního vzdělávání. **Mgr. Helena Hubatková Selucká** pak vyzvala přítomné k aktivní účasti při tvorbě **Databanky vzdělávacích programů.**

Z pestré nabídky workshopů si mohl každý účastník zvolit tři témata, která ho nejvíce zaujala.

PhDr. Pavla Kovářová prezentovala svou koncepci informačního vzdělávání pro základní školy zaměřenou na problematiku bezpečné internetové komunikace. Jednu z navržených lekcí – **Kdo je za monitorem?** si mohli účastníci v roli žáků

Mgr. Veronika Peslerová

Účastníci semináře

Workshopy

vyzkoušet. Zájemcům autorka nabízí podklady k jednotlivým lekcím výměnou za zpětnou vazbu ke koncepci i vlastní realizaci lekce.

Mgr. Veronika Vardasová realizovala lekci informačního vzdělávání pro žáky druhého stupně ZŠ věnovanou periodickému tisku. Seznámení s periodikou probíhalo formou individuální práce i aktivní spolupráce ve skupinách, které postupně plnily zadávané úkoly. Obdobný průběh měla také lekce **Ivety Štandlové Kdo hledá, najde**. Tentokrát se však jednalo spíše o literární lekci zaměřenou na poznávání života a díla spisovatele Karla Čapka. Kromě vyplnění pracovních listů došlo i na prezentaci výsledků skupinové práce a shrnutí získaných informací formou myšlenkové mapy.

Workshopy

Dopolední část druhého dne zahájily vstupy jednotlivých pracovních sekcí IVU SDRUK. **Mgr. Helena Hubatková Selucká** představila činnost sekce Čtenářská gramotnost a **Mgr. Jana Leparová** prezentovala sekci Informační zdroje. Výstupem činnosti těchto skupin je vytvoření metodického materiálu o informačním vzdělávání, jehož grafické zpracování a vydání vedoucí sekce **Mgr. Veronika Peslerová** v nejbližší době přislíbila. Závěrečnou část semináře tvořily workshopy jednotlivých pracovních skupin.

V rámci sekce Informační zdroje pro 2. stupeň ZŠ a středoškoly zazněly následující příspěvky. **Bc. Romana Ráblová** popsala z pozice školní knihovnice realizaci vlastní lekce **Lapeni v síti**. Jejím cílem je představit žákům bezpečné používání sociálních sítí. **Zkušenosti s informačním vzděláváním na ZŠ Gorkého v Havířově** popsal ředitel školy **Mgr. Igor Zaťko**. Témata informačního vzdělávání podle něj nejčastěji zasahují do výuky českého jazyka a informačních technologií. Pohled vysokoškolského knihovníka pak přinesla **Mgr. Daniela Tkačiková**. Sdílela své **Zkušenosti s informační výchovou na VŠB-TU Ostrava**. Výstupy z workshopů jednotlivých pracovních skupin společně se závěry ze semináře celý program akce uzavřely.

Seminář přispěl k navázání kontaktů s lidmi, kteří se informačním vzděláváním zabývají v podmínkách svých institucí. Byly představeny pohledy na informační vzdělávání z perspektivy školních knihovníků, učitelů ZŠ či vysokoškolských knihovníků. Účastníci si mohli vyzkoušet realizaci informačních lekcí v roli studentů, lekce následně rozebírat a hodnotit. Akce tak umožnila všem zúčastněným načerpat inspiraci pro tvorbu a aktualizaci lekcí informačního vzdělávání v prostředí svých knihoven. Prezentace a materiály ze semináře jsou k dispozici na <http://www.sdruk.cz/sdruk/odborne-sekce/sekce-pro-informacni-vzdelavani-uzivatele/clanek/seminar-informacni-vzdelavani-uzivatele-ve-verejnych-knihovnach-2014/>.

Čtenářské kluby – plavba za poznáním

Tereza Jačmeníková

jacmenikova@knih-havirov.cz

Čtenářské kluby. Takto jednoduše se nazývá projekt, který si dal za cíl nejednoduchou věc. Docílit toho, aby se děti po vyučování do školy opět vrátily a strávily v prostředí knih část svého volného odpoledne. Odvážný nápad se zrodil v hlavě organizátorům před třemi lety. Čekala pak všechny dlouhá cesta, na které se potýkali nejen s otázkou, zda projekt získá finanční podporu, ale zda do něj vkročí i ostatní. Nikdo se tehdy ještě neodvážil pomyslet, jak moc velký úspěch kluby budou mít.

Projekt, souhrnně nazván „**Brána ke vzdělávání – školní čtenářské kluby posilující rovné příležitosti dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami**“, je financován z prostředků ESF v rámci OPVK a státního rozpočtu České republiky. Odstartován byl 1. února 2012 a jeho realizace je naplánována prozatím do 31. ledna 2015. Cílem projektu je „*posílit příležitosti ve vzdělání u dětí z MŠ a I. stupně, které mají specifické vzdělávací potřeby, protože pocházejí z nepodnětného či sociálně slabého prostředí nebo mají nějakou specifickou poruchu učení, přenést v zahraničí úspěšné čtenářské kluby do ČR, tedy i obnovit naši českou tradici, opilotovat čtenářský program zaměřený na děti – nečtenáře, a na závěr požádat MŠMT ČR o jeho akreditaci, vytvořit pracovní skupinu, v níž jsou učitelé, knihovníci, teoretici dětského čtenářství, speciální pedagogové – společně*“.¹

A co se za projektem skrývá? Děti dochází do čtenářského klubu na své škole jednou týdně na 90 minut strávit zajímavým způsobem čas s knihou. Zde na ně čeká nejen paní učitelka, ale i knihovnice z městské knihovny. Společně mají pro děti připravený zajímavý program, jehož úkolem je nejen pomoci žákům s technikou čtení, ale také zábavným způsobem knihy představit a ukázat tak čtenářství z mnoha stran. Školy, které se do projektu přihlásily, dostaly i finanční výpomoc v podobě výbavy svých klubů včetně mnoha knih. Na spoustě škol tak vznikla krásná čtenářská zákoutí hrající pestrými barvami, nabízející spoustu knih a příjemného prostředí k zábavě.

Nahlédneme-li do jednotlivých klubů, zjistíme, že nelze s určitostí říci, jak zmiňovaných 90 minut v klubu vlastně probíhá. Každý klub totiž přišel se svou vlastní vizí, jak by měl svá poselství ohledně knih a čtenářství předávat. Např. čtenářský klub v Havířově začíná „mluvícím míčkem“. Slovo má ten, kdo má v ruce malý míček, a po celou dobu, co jej drží, má možnost vyprávět o své přečtené knize. Během pár minut tak dává ostatním dětem přehled o obsahu knihy a inspiraci, zda kniha stojí za přečtení.

Nejdůležitějším bodem programu je ale především čtení, a to ne jen tak ledajaké. Zamyslíme-li se nad tím, že kluby mnohdy navštěvují děti, které mají se čtením potíže (specifické poruchy učení) nebo děti pocházející z rodin sociálně slabých, kde není doma jediná kniha, je v podstatě oříškem najít způsob, jak ke čtení správně motivovat. Pracovníky klubu tak vždy čeká těžká práce spočívající nejen ve správném výběru knižního titulu ale i v sestavení programu, který děti pobaví a zároveň bude pro ně přínosem. Cílem je totiž nejen děti knihou zaujmout, ale i pomoci jim správně obsahu knih porozumět. Pracovníci klubu tak na svých programech často spolupracují např. i s metodami kritického myšlení. Během programu se tak nejen čte, ale i řeší hlavlomy, sestavují se myšlenkové mapy či vytváří nejrůznější příběhy.

Během projektu se děti měly možnost setkat i s několika autory, kteří je do klubu přijeli navštívit. Svou návštěvou tak kluby potčila např. Z. Pospíšilová, M. Švihálek, I. Březinová, P. Braunová či M. Kratochvíl.

¹ Převzato z <http://ctenarskekluby.cz/kdo-jsme/nase-mise/>.

Byť se může zdát, že se jedná o projekt ryze školní, není tomu tak. Zastoupení a role knihoven je v klubu nepostradatelná. Zatímco role učitelek napomáhá v orientaci mezi dětmi a jejich čtenářskou zdatností, role knihovníků zajišťuje přehled v knižních titulech, stejně jako v jejich kvalitě a obsahu. Knihovnice je dětem nápomocna i při vybírání klubových knih, které si děti mohou zapůjčit domů. Díky získanému přehledu, jak který žák čte, tak může doporučit knihu, která bude pro něj nejvhodnější. Největším přínosem jsou ovšem ale i čtenáři do knihoven. I když je knih v klubové knihovničce opravdu dost, žádné knihovně se to přesto nevyrovná. Děti, které během klubu začaly dobře číst a velmi se v čtení zlepšily, samy přišly na to, že už je pro ně klubová nabídka knih nedostačující. Mnohé z nich si tak už cestu do městské knihovny skutečně našly.

V současné době je do klubu zapojeno 12 základních škol a knihoven. Do klubu dochází okolo 150 dětí. Konec projektu je naplánován na leden roku 2015. Organizátoři, ale i mnohé základní školy a knihovny však usilují o to, aby byl projekt podpořen a pokračoval i nadále. Kluby, jejich činnost a především jejich výsledky zaznamenaly obrovský úspěch. Zkušenost pracovníků mluví za vše:

„Když přišel na počátku do klubu Honzík, trochu jsme se zděsili. Nejen, že měl problém cokoliv přečíst, ale nedokázal souvisle ani odpovědět na jakoukoliv položenou otázku. Dnes nad ním žasneme. Nejen že dočítá knihy, ale dokáže i povídat o jejich obsahu.“²

„Děti jsou na členství v klubu hrdé, půjčené knížky sdílejí i se sourozenci. U většiny je vidět pokrok v osvojování čtenářských dovedností. Knihy se stávají součástí jejich života!“³

Všem pracovníkům leží na srdci, aby se nemuseli koncem ledna s dětmi loučit a aby mohli myšlenku a cíle čtenářských klubů šířit i nadále, třeba i do jiných měst a dalších škol.

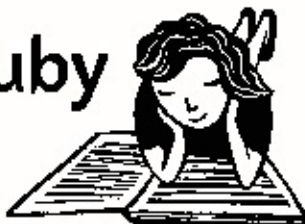
Nyní si ale všichni mohou říci, že jim jejich práce a úsilí přináší ovoce. Byť bylo zpočátku trochu trpké, přece jen dozrálo a sladká chuť, kterou teď oplývá, je pro všechny vším, co si mohli přát.

<http://ctenarskekluby.cz/>

Čtenářský průkaz

Čtenářské kluby

² Pracovníci čtenářského klubu Havířov.

³ Pracovníci čtenářského klubu Sázava.

Rešeršní strategie a rešeršní služby III.: subjekty producent – poskytovatel v rešeršním procesu

Richard Papík
richard.papik@ff.cuni.cz

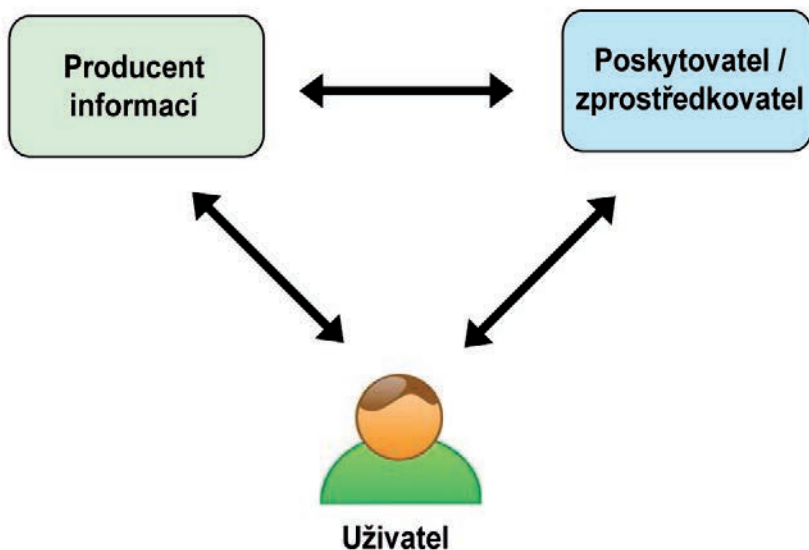
Proces vyhledávání informací, rešeršní proces, je úzce spjat se základními subjekty **informačního průmyslu**, který se formoval v polovině 60. let minulého století nejprve ve Spojených státech amerických, aby později tento rozvoj přešel i do vyspělých evropských zemí.

Pro výklad základních vztahů mezi těmito subjekty se většinou používá následující, základní schéma se třemi následujícími prvky [PAPÍK, 2011, s. 71-76]:

- producenti a tvůrci informací a informačních systémů, informačních zdrojů,
- zprostředkovatelé a poskytovatelé informačních zdrojů,
- uživatelé informací a informačních systémů, informačních zdrojů.

Tyto tři skupiny subjektů v podstatě naplňují tzv. **architekturu informačního průmyslu**.

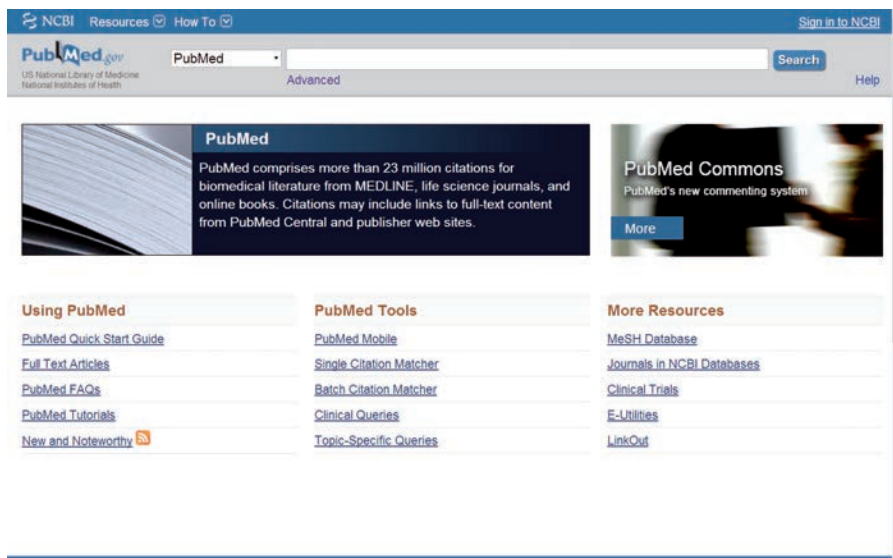
Tři základní subjekty informačního průmyslu

Obrázek 1: Subjekty informačního průmyslu [PAPÍK, 2011]

V praxi jsou však vztahy mezi těmito subjekty často složitější a některé role se mohou překrývat, sdružovat a zase účelově oddělovat. Dnes je velmi často producent informací zároveň i poskytovatelem, což je častý případ poskytování databázových zdrojů v oblasti státní správy, kdy např. Národní lékařská knihovna Spojených států amerických (U.S. National Library of Medicine) naplňuje i provozuje portál medicínských informací **PUBMED**, (<http://www.pubmed.gov>), jehož součástí je i prestižní profesionální (ale jinak zdarma přístupná) databáze **Medline**. Tato databáze, v podstatě celý portál PubMed, jsou velmi dobře známy většině medicínských profesionálů v České republice, byť tomu tak ještě nebylo před několika lety. Databáze Medline je ale zároveň součástí desítek databázových center a institucí, často komerčních (např. stačí jmenovat **STN International**, <http://www.stn-international.de>, **DIMDI**, <http://www.dimdi.de>, **OVID**, <http://www.ovid.com>). Schopnost zpřístupnit elektronický informační zdroj pro velké množství uživatelů najednou, např. pro mnoho tisíc v jednom momentě vyžaduje speciální počítačové a telekomunikační možnosti, které na straně producenta informačního zdroje nemusí být.

Obrázek 2: Producent a provozovatel současně – U. S. National Library of Medicine a její portál PubMed

Do procesu poskytování a zprostředkování vstoupili zejména v 90. letech minulého století informační instituce a knihovny. V praxi se často vyskytuje model, kdy zprostředkovatel informace je zároveň uživatelem s odpovědností za autorská práva. Proto role knihoven bude narůstat, neboť nikdo jiný není schopen tuto veřejnou službu efektivně a ve velkém rozsahu zabezpečit.

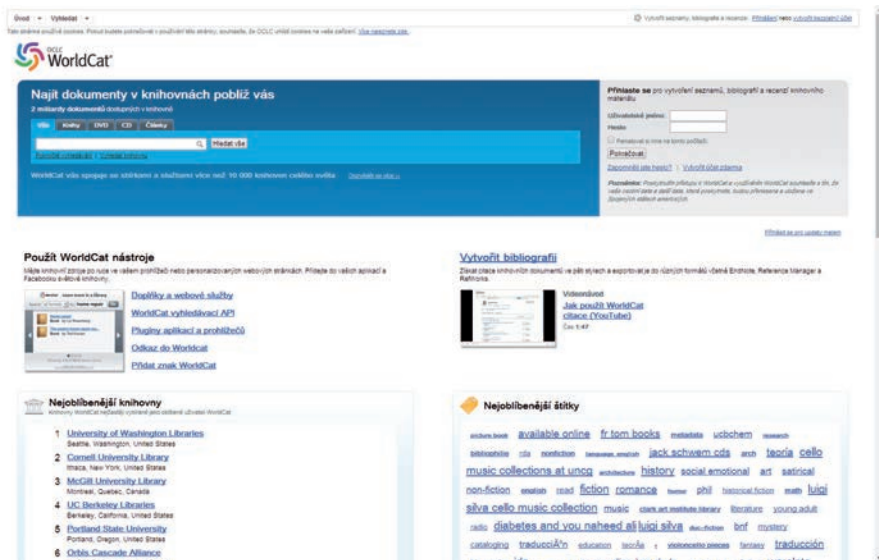
Zprostředkovatel provede akvizici informačního zdroje, z finančního hlediska pro jednotlivého uživatele v podstatě jinak nedostupného, a tento zdroj fyzicky nebo virtuálně zpřístupní svému registrovanému uživateli. Např. Národní technická knihovna ČR (NTK) (<http://www.techlib.cz>) zprostředkovává informační zdroje nakoupené prostřednictvím často díky **konsorcionálním licencím** svým registrovaným uživatelům a z titulu funkce veřejné knihovny se může k nim připojovat registrovaný uživatel NTK. Sama knihovna je tedy ve funkci

nejen uživatele, ale dále přepouští přístup založený na přátelském uživatelském prostředí dalším uživatelům, kteří se vzdáleně připojují (k většině informačních zdrojů, pokud to dovolují licenční podmínky).

Mezi instituce, které zároveň vytvářejí a zároveň poskytují elektronické informační zdroje, v praxi patří např.:

- producenti a vydavatelé primárních dokumentů, poskytovatelé, distributoři a prodejci (česká a zahraniční nakladatelství, producenti oborových informací, za všechny je možno uvést např. již zmíněný v chemii **Chemical Abstracts Service**, <http://www.cas.org>, **Amazon** a jeho nabídkové databáze, <http://www.amazon.com>, **EBSCO Information Services**, <http://www.ebsco.com>, **ProQuest**, <http://www.proquest.com>,
- knihovny a např. jejich katalogy nebo jejich databáze regionálních bibliografií,
- archivy, muzea, galerie a jejich digitální fondy (např. Národní archiv ČR, <http://www.nacr.cz>)
- instituce státní správy a samosprávy (např. Ministerstvo financí ČR a jeho databáze ARES, http://www.info.mfcr.cz/ares/ares_es.html.cz, také Úřad průmyslového vlastnictví a jeho databáze, <http://www.upv.cz>).

Obrázek 3: Poskytovatel největšího souboru desítek tisíc katalogů z celého světa, „katalog katalogů“ OCLC WorldCat

Obrázek 4: Producent a poskytovatel chemických informací, také člen databázové sítě STN International – Chemical Abstracts Service, má roli producenta i poskytovatele současně

Databáze, digitální knihovny a archívy právě příkladem a výběrově výše zmíněné jsou základem pro vyhledávání, rozmanité rešeršní strategie a rešeršní služby a vyhledávání se v nich může dít **intuitivní formou**, často tedy v jakémsi základním režimu, anebo naopak **v analytickém stylu** s využíváním pokročilých funkcí vyhledávání a s použitím různých typů logických nebo kontextových (vzdálenostních, proximitních) operátorů. Díky státním informačním politikám vyspělých zemí, které mají nakročeno k vyspělé informační společnosti, a díky pokročilým internetovým technologiím s databázovou orientací na uživatele se pak obsah těchto zdrojů uživateli nabídnou pro samostatné vyhledávání, tedy samostatnou rešeršní aktivitu, anebo knihovny mohou své uživatele připravovat formami informačního vzdělávání a speciálními kurzy na využívání elektronických informačních zdrojů (např. typické pro vysokoškolské knihovny, také mnoho veřejných knihoven), anebo z těchto informačních zdrojů lze poskytovat informačním pracovníkem – rešeršérem rešeršní služby (bývá časté např. v lékařských knihovnách, kdy zaneprázdnění medicínských profesionálů těmto službám přímo nahřává), kdy rešerše se nejlépe zpracuje ve vzájemném dialogu informačního profesionála a uživatele, tedy uživatel je např. přítomen zpracování, zatímco informační profesionál – rešeršér systém ovládá a získává pro uživatele výstupy.

Použitá literatura

PAPIK, R. *Strategie vyhledávání informací a elektronické informační zdroje*. 1. vyd. Praha: Velryba, 2011. 192 s. ISBN 978-80-85860-22-1.

Služby knihoven knihovnám aneb Nabídka regionálních funkcí v novém

Monika Kratochvílová

Monika.Kratochvilova@mzk.cz

Služby knihoven knihovnám. Krajské programy regionálních funkcí na podporu knihoven.

Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut, 2014. 1. vyd. 14 s. ISBN 978-80-7050-635-6.

Dostupný z: http://knihovnam.nkp.cz/docs/RF/sluzby_knihoven_knihovnam.pdf

„Dobrá knihovna v místě je nejlepší investice do budoucnosti a vlastní infrastruktury obce.“

Touto větou začíná text publikace nevelkého rozsahu s názvem **Služby knihoven knihovnám. Krajské programy regionálních funkcí na podporu knihoven**, kterou v dubnu letošního roku vydal Knihovnický institut Národní knihovny ČR s finanční podporou Ministerstva kultury ČR a pod záštitou Asociace krajů ČR, Svazu měst a obcí ČR a Spolku pro obnovu venkova ČR. Publikace vyšla v šestitisícovém nákladu a takřka polovina z něj byla distribuována jako příloha červnového zpravodaje Informační servis Svazu měst a obcí ČR. Cílem publikace určené především zřizovatelům knihoven je propagace regionálních služeb a podpora jejich využívání zejména ze strany malých obecních knihoven.

Text vychází z **Metodického pokynu Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky** vydaného v roce 2005 a aktuálně procházejícího procesem novelizace. Tento pokyn úředním a odborným jazykem představuje souhrn služeb, kterými jsou regionální funkce naplňovány, a současně deklaruje standardy pro jejich výkon, tzn. vymezuje strategický cíl každé služby, její rozsah, určuje poskytovatele, okruh příjemců, periodicitu, případně termíny realizace.

S ohledem na úřední a odborný jazyk dokumentu a na druhé straně neustálou potřebu s ním pracovat „v terénu“ vzešel ze strany sekce pro regionální funkce SDRUK požadavek metodický pokyn přepracovat a pro jeho lepší srozumitelnost a názornost i pro neknihovnickou veřejnost jej upravit a doplnit (např. o oblíbené Víte, že..., grafy, tabulky či fotografickou dokumentaci).

Publikace ještě před svým oficiálním vydáním dostala pracovní označení „dvojče“. Vychází totiž v návaznosti na Standard pro dobrou knihovnu, a to i po grafické stránce. Standard pro dobrou knihovnu vydala Národní knihovna v roce 2012 (dotisk 2013) s cílem předložit zřizovatelům v přehledné a srozumitelné podobě **Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji**

na území České republiky¹. Tento dokument uvádí přehled služeb, které by měla nabízet každá knihovna usilující o poskytování kvalitních služeb svým uživatelům.

Úvodem „dvojčete“, publikace Služby knihoven knihovnám, je část týkající se poslání veřejných knihoven, které jsou následně představeny jako dobře organizovaný systém založený na principu vzájemné spolupráce. Krajský systém regionálních funkcí představuje ve výčtu přehled činností a služeb poskytovaných krajskou, pověřenou a obsluhovanou knihovnou. Stěžejní částí publikace je výčet regionálních služeb poskytovaných zejména malým knihovnám odkazující na Metodický pokyn k zajištění výkonu a koordinace regionálních funkcí knihoven.

Pozornost je věnována také finančnímu zajištění regionálních služeb. Ilustrativní funkci mají dva přiložené grafy: Vývoj financování regionálních funkcí knihoven (s. 10) srovnává rok 2005, kdy finanční prostředky poskytoval stát, a 2013, kdy financování již zajišťovaly kraje ze svých rozpočtů. Druhý graf (s. 11) představuje úroveň financování regionálních funkcí v roce 2013 ve vztahu k roku 2005 v procentuálním poměru. Pouze u dvou krajů došlo k navýšení původní částky, výjimkou však nebylo třetinové, někde až poloviční snížení přidělených finančních prostředků.

S ohledem na cílovou skupinu čtenářů – zřizovatele knihoven – je v závěru uvedena část Co může udělat obec a její knihovna, aby využila nabídku regionálních služeb. V závěru každého subjektu stojí klíčový činitel – osobnost metodika.

OBEC:

- Vyžádat si pravidelná osobní setkání s metodickými pracovníky pověřené knihovny.

KNIHOVNA:

- Obracet se na metodika pověřené knihovny s aktuálními požadavky a dotazy.

V závěru je uveden seznam všech krajských a pověřených knihoven včetně základních kontaktů. Vydáním této nevelké publikace získali knihovníci efektivní nástroj pro jednání s těmi, kteří v konečném důsledku rozhodují o de facto bytí a nebytí veřejných knihoven – zřizovateli knihoven, starosty a obecními zastupitelstvy. Zejména z toho důvodu je zapotřebí, aby se vydaná publikace dostala prostřednictvím knihovníků – metodiků do rukou každého starosty či místostarosty a aby tuto publikaci dostali osobně a s potřebným komentářem.

„Knihovny jsou nepočetněji zastoupená kulturní zařízení, která provázejí každého jedince s různou mírou intenzity po celý život. Nejsou dnes již jen půjčovnami knih, ale plní roli informačních a komunikačních center a jejich potenciálem je stát se do budoucna místem rozvoje občanské společnosti a celoživotního vzdělávání. Nabízejí neutrální prostor dostupný všem bez omezení, poskytují místo k relaxaci a sebezvzdělávání, jsou zdravou a prospěšnou alternativou trávení volného času. Jsou klíčem k pozitivnímu a intelektuálnímu rozvoji společnosti. Osvícená společnost v zastoupení svých krajů a obcí proto neváhá do svých knihoven investovat, protože ví, že se jí tato investice mnohonásobně vrátí.“²

1 http://knihovnam.nkp.cz/docs/NKIS/MK_standard_VKIS_2011.pdf?PHPSESSID=d472a694623a174fb8cd9becff250c55

2 http://knihovnam.nkp.cz/docs/RF/sluzby_knihoven_knihovnam.pdf, s. 12.

A malé zamyšlení na závěr

Každý metodik pracující „v terénu“ je prodlouženou a výkonnou rukou své krajské metodiky. Je tím, na kom v konečném důsledku záleží, zda se práce v knihovnách bude dařit, zda budou knihovny „jen“ půjčovnami, o kterých vlastně nikdo moc neví, nebo budou institucemi se zajímavou kulturní nabídkou a navíc s podporou obce. Úspěšná a efektivní práce metodika, která má přinášet požadované výsledky, tedy dobře pracující knihovny, by měla stát na třech základních pilířích:

- efektivní komunikaci se zřizovateli knihoven
- efektivní komunikaci s knihovníky, umět je „zapálit“ pro nové trendy, přesvědčit o významu vzdělávání, inspirovat
- celoživotním sebevzdělávání a rozvoji sebe sama jako osobnosti, která má respekt a je ve svém oboru autoritou.

V případě metodiků platí dvojnásob: Kdo sám nehoří, nezapálí.

Představujeme vysokoškolské knihovny:

Knihovna Janáčkovy akademie múzických umění v Brně

Romana Kasperkevičová
kasperkevicova@jamu.cz

O knihovně

Janáčkova akademie múzických umění v Brně, s oborem hudebním a dramatickým, byla založena v roce 1947. V téměř roce vznikla knihovna jako celoškolské pracoviště. Během své existence se Knihovna JAMU několikrát stěhovala (více viz Historie knihovny <http://knihovna.jamu.cz/historie.html>). V roce 1999 zakotvila v nové budově JAMU, IVU centru Astorka na Novobranské 3 ve středu města Brna, v dosahu obou fakult (hudební a divadelní. V „Astorce“ sídlí rovněž studentské koleje a učebny. Prostory knihovny se nachází v 1. patře – půjčovna se studovnou, část depozitáře knihovního fondu, zázemí knihovníků a v podzemním podlaží pak další část depozitáře. Na stejném patře jako půjčovna je celoškolská počítačová studovna a ediční středisko s prodejnu své produkce.

Služby

Knihovna slouží primárně k vědecko-výzkumné, pedagogické a studijní činnosti akademické obce JAMU, ale navštěvují ji také naši absolventi, kteří představují nyní již odbornou veřejnost. Knihovní fond má k červnu 2014 asi 110.100 knihovních jednotek. Fond koresponduje se studijními obory na obou fakultách (hudební, dramatická a taneční umění). Jeho základ tvoří odborná studijní literatura a hudebniny, časopisy, CD a DVD. Ve fondu je veškerá produkce edičního střediska a závěrečné práce studentů, které jsou od roku 2013 pouze

v elektronické verzi, ale mají i nadále záznam v katalogu. Knihovna zajišťuje přístup k licencovaným hudebním databázím, které slouží výhradně pro akademické potřeby uživatelů JAMU a k vybraným, volně dostupným oborovým elektronickým informačním zdrojům na portále Umění online.

Ve studovně s časopisy a studijní literaturou, uspořádanou oborově podle MDT a výběrem novinek je pro uživatele 38 studijních míst, 5 počítačů s přístupem na internet, 20 míst s přístupem na wifi síť, audiovizuální technika a kopírovací stroj. Dalšími počítači a technikou je vybavena sousední celoškolská počítačová studovna.

U výpůjčního pultu knihovníci poskytují výpůjční a informační služby. Knihovna vyřizuje interní požadavky na meziknihovní výpůjční služby (MVS a MMVS). Podle potřeby se připravují lekce informační výchovy a stálá je metodická podpora při tvorbě závěrečných prací po stránce formální i obsahové (rešeršní dotazy, vyhledávání v databázích) a etické (citace, plagiátorství).

Pro zpracování fondu (katalogizace), katalog (OPAC) a výpůjční služby Knihovna JAMU používá knihovní systém Aleph, stejně jako další velké knihovny v Brně (MU, VUT, MZK).

Specifickou činností knihovny na vysoké umělecké škole představuje, ve spolupráci s fakultami, zajišťování agendy pronájmu nebo koupě provozovacích hudebních materiálů (hudebnin) pro studentskou uměleckou činnost, tzn. pro koncerty, operní, činoherní a muzikálové inscenace nebo školní projekty.

Další specifickou činností je shromažďování, zpracovávání a uchovávání dokumentace (plakáty, fotografie, záznamy...) z těchto aktivit ve Fondu umělecké dokumentace (FUD), který byl konstituován v roce 2002. Sběr dokumentace byl však prováděn systematicky již od roku 1949. Materiály se průběžně digitalizují.

Vzhledem ke specializovanému knihovnímu fondu je pro knihovníky, kromě odborné kvalifikace, ochoty, vstřícnosti a průběžnému sebevzdělávání, nezbytná náročná orientace ve specializovaném hudebním a divadelním knihovním fondu. Snažíme se našim uživatelům ve spolupráci s dalšími pracovišti JAMU poskytovat kvalifikované profesionální služby vysokoškolské knihovny, která by měla být podporou výzkumu a studia. Nejen výpůjční pult je na JAMU místem, kde se knihovníci setkávají se studenty, budoucími výkonnými umělci a pedagogy, jejichž umělecká tvorba obohacuje náš život. . .

V knihovně pracuje knihovník s VŠ hudebním vzděláním. Knihovna JAMU spolupracuje s oborově spřízněnými knihovnami AMU, VŠMU, Institutu umění – Divadelní ústavu, MU a je členem SIBMAS, IAML, SKIP, AKVŠ.

Autor fotografií: Romana Kasperkevičová

Pozn. 3 přiložené fotografie jsou také zveřejněny na webu JAMU <http://knihovna.jamu.cz/index.html>

E-learningový kurz Digitalizace v knihovnách

Pavla Švástová

Pavla.Svastova@mzk.cz

Úvod

S postupným rozšiřováním digitalizačních aktivit českých knihoven vyvstala potřeba vzdělávání knihovníků v oblasti digitalizace a správy digitálních dat. Do roku 2012 probíhala interní digitalizace víceméně pouze v největších knihovnách v ČR. V roce 2012 získaly finance na digitalizační projekty „Digitalizace a ukládání dat“ všechny kraje ČR a digitalizační aktivita byla předána ve většině případů do kompetence krajských knihoven. Moravská zemská knihovna začala za účelem vzdělávání krajských knihovníků v oblasti digitalizace a sdílení informací pořádat dvou denní workshopy „Digitalizace pro krajské knihovny“ a další akce (např. instalparty nebo adminparty Krameria 4). Zároveň začal vznikat podpůrný text, který byl základem pro e-learningový kurz Digitalizace v knihovnách.

O kurzu

Cílem kurzu je seznámit účastníky s průběhem digitalizace od přípravy dokumentů až po dlouhodobou ochranu digitálních dat. V podstatě se jedná o souhrn zkušeností s českými a zahraničními digitalizačními projekty a budováním vlastního digitalizačního pracoviště. Kurz je určen pro pracovníky knihoven a dalších paměťových institucí, které začínají digitalizovat, pro studenty středních i vysokých škol, kteří se chtějí orientovat v tematiice digitalizace i pro širokou veřejnost, kterou toto téma zajímá.

První kolo kurzu probíhalo od 31. března do 15. června 2014 na portálu **kurzy.knihovna.cz**. Jelikož se jednalo o testovací kolo, byli pro jeho absolvování osloveni především (ale nejen) pracovníci knihoven, kteří již nějaké digitalizační aktivity vykonávají a dokáží tedy posoudit pravdivost a srozumitelnost textu a náročnost úkolů a testů. Zároveň se autorka kurzu poprvé setkala s prostředím Moodle, ve kterém jsou kurzy vytvářeny a vedeny, a tak se z kurzu celkově stal „průzkum bojem“.

Kurz obsahuje 9 modulů:

1. Úvod do digitalizace
2. Identifikátory
3. Skenování
4. Úprava obrazových dat
5. OCR
6. Metadata I.
7. Metadata II.
8. Zpřístupnění
9. Dlouhodobá ochrana digitálních dat

Každý modul je ukončen testem nebo úkolem. Pro splnění kurzu a získání certifikátu musí účastník absolvovat všechny testy alespoň na 80 % a odevzdat všechny povinné úkoly.

Hodnocení

Celkově se do kurzu přihlásilo 23 účastníků, z kterých kurz úspěšně ukončilo úctyhodných 15. Ke každému modulu byl připojen dotazník, kde mohli účastníci hodnotit délku a náročnost modulu a náročnost testu, případně se širěji vyjádřit ke zpracování modulu.

Délku modulů drtivá většina účastníků zhodnotila „akorát“, takže bylo ověřeno, že délka cca 8-10 stran v pdf se jeví jako ideální. **Informační hodnota modulů** již vykazovala různorodější odpovědi. Navzdory předpokladu, že lidem z praxe kurz mnoho nových informací nepřinese, čtvrtina účastníků přiznala, že se dozvěděla mnoho nových věcí a další polovina alespoň něco nového. Pouze čtvrtina se vůbec nic nebo skoro nic nového nedozvěděla. **Kvalita modulů** se účastníkům jevila ze 40 % jako perfektní a ze zbylých 60 % jako dobrá. Absence negativních hodnocení autorku samozřejmě těší, ale není schopná rozlišit, zda to není tím, že ji účastníci často osobně znají a nechtěli jí přivodit psychickou újmu.

Náročnost modulů se účastníkům z téměř 50 % zdá normální, jako těžší a těžší ho označilo 30 %, zbylých 20 % se dělí mezi lehký a celkem lehký. **Náročnost testů** se ze 75 % pohybuje mezi hodnotami průměrné a těžší. Detailní výsledky si můžete prohlédnout zde: <http://goo.gl/Ff2lhU>

Do dalšího kola

Počet vyplněných dotazníků se postupně snižoval, ale přesto se sešlo dost připomínek, které pomohou kurz vylepšit. Několikrát jsou zmíněny překlepy a nesrovnalosti v textu modulů, které budou do příštího kola opraveny. Zároveň se objevilo několik nesrovnalostí v testech a praktických překážek při plnění úkolů (např. nemožnost si na pracovním PC nainstalovat bez IT podpory nový software). Díky odbornosti většiny účastníků se objevilo několik tipů, jakými informacemi kurz obohatit, co jim samotným v kurzu chybělo. V průběhu kurzu zároveň autorka prošla školením na systém Moodle, ve kterém je kurz realizován, a dojde tak k vylepšení i po formální stránce.

Přes prázdniny tedy dojde k revizi textu, úkolů a formální stránky a další kolo by se mělo pro zájemce otevřít na přelomu září a října. Další informace získáte na adrese pavla.svastova@mzk.cz.

Připomenutí muzikologa PhDr. Vladimíra Telce

Věra Jelínková

Vera.jelinkova@mzk.cz

Po celý svůj život se PhDr. Vladimír Telc (24. 6. 1928 – 2. 5. 1994) věnoval hudbě v rovině teoretické – doplňováním a zpracováním hudebního fondu v knihovně a sestavováním bibliografií, ale i praktické – aktivním zpěvem ve sboru, řízením orchestru nebo hraním na violu.

Vladimír Telc se narodil 24. 6. 1928 v Bratislavě, kde byli jeho rodiče úředníky. Rodina opustila Slovensko v důsledku politické situace v roce 1939 a přestěhovala se do Brna. V. Telc navštěvoval reálné gymnázium v Brně-Husovicích. Za okupace po uzavření středních škol působil v protiletectké obraně. Po válce se na gymnázium vrátil a studium ukončil maturitou v roce 1948.

Na tomto gymnáziu měl na V. Telce velký vliv profesor hudební výchovy a hudební skladatel Zdeněk Kaňák. V. Telc zpíval ve školním sboru a také navštěvoval dirigentský kroužek, vedený tímto profesorem. Studenti jím vyškoleni dirigovali veřejná vystoupení sboru a tím získávali praxi, kterou uplatnili ve své další činnosti. V. Telc byl na gymnáziu také členem smyčcového tria a kvarteta, kde hrál na violu.

Po střední škole začal studovat na lékařské fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Brně. Dokončil však jen tři semestry a přešel na fakultu filozofickou, aby se věnoval předmětu svého zájmu - hudební vědě a národopisu. Studia úspěšně završil promocí v roce 1953. V posledním ročníku vysoké školy se stačil oženit. Jeho manželka byla rovněž z oboru – pracovala v divadelním oddělení Moravského muzea. Po škole nastoupil V. Telc vojenskou základní službu u Uměleckého vojenského souboru v Bratislavě.

Po ukončení vojenské služby se vrací do Brna a pracovní místo nachází v hudebním oddělení Univerzitní knihovny, kde nastoupil 1. 11. 1955. Přitom si také doplnil odborné knihovnické vzdělání na Institutu osvěty a novinářství Karlovy univerzity v Praze.

V Univerzitní knihovně do roku 1961 spolupracoval s muzikologem Zdeňkem Zouharem. Po jeho odchodu do Československého rozhlasu vedl sám hudební oddělení, staral se o doplňování odborné hudební literatury i hudebnin, zpracovával bibliografie z oboru. Ve fondu Moravské zemské knihovny se na adrese: <http://www.mzk.cz/katalogy-databaze/online-katalogy> nachází dvacet šest Telcových odborných prací různého rozsahu, které se týkají hudebních tisků, hudby samotné, činnosti hudebních těles v Brně a osobností z oblasti hudby.

Mezi nejvýznamnější bibliografické práce V. Telce patří *Staré tisky děl českých skladatelů 18. století v Univerzitní knihovně v Brně. Praha, 1969* a *Hudební staré tisky ve fondech Univerzitní knihovny v Brně. Brno, 1975*, kterou zpracoval s V. Dokoupilem. Do této práce byly zahrnuty i záznamy děl v klášterních knihovnách, které v té době měla Univerzitní knihovna ve správě.

Při zpracování hudebnin z darů a poválečných konfiskátů se vyskytla i překvapení.

Tak např. při zpracování odkázaného hudebního archivu učitele Josefa Kozlíka z Bílovic nad Svitavou našel V. Telec v opisech dva naprosto neznámé mužské sbory (*Na prievoze, Na košatej jedli dva holubi sedá*) a torzo smíšeného sboru (*Už je slůnko z tej hory ven*) hudebního skladatele Leoše Janáčka. Další objev učinil V. Telec při zpracování fondu Winikerovy půjčovny hudebnin, která přešla do fondu Univerzitní knihovny po ukončení 2. světové války. Nalezen byl opis rukopisu dosud neznámého díla Wolfganga Amadea Mozarta – *Motetto*. V. Telec učinil rozbor díla a své poznatky publikoval v časopise *Hudební věda*, 1969, roč. 6, č. 2, str. 224–233. V následujících letech byla potvrzena pravost Mozartova autorství.

Po dobu pracovního poměru v Univerzitní knihovně přispíval V. Telec také do odborných hudebních periodik. Byl členem hudebně vědecké a kritické sekce Svazu českých skladatelů. V 60. letech byl předsedou výboru Sborových festivalů v Brně a místopředsedou výboru brněnského Hudebního máje. Také byl členem umělecké komise Mezinárodního hudebního festivalu v Brně. Od studentských let do poloviny 70. let byl členem Akademického pěveckého sboru Moravan. Se sborem se zúčastnil mnoha zájezdových vystoupení. V 70. letech studoval ještě na JAMU obor řízení sboru. Studium ukončil v roce 1978.

Vladimír Telec odešel z Univerzitní knihovny v roce 1975 do Státní filharmonie Brno. Ucházel se úspěšně o místo dramaturga. V této funkci setrval do odchodu do důchodu v roce 1991. Souběžně pracoval na JAMU jako tajemník studia soudobé hudby.

Také v důchodu byl hudebně aktivní. V letech 1991 – 1994 dirigoval Helfertovo orchestrální sdružení. Šlo o brněnské amatérské hudební těleso hráčů na smyčcové nástroje. Pod vedením V. Telce se uskutečnilo jedenáct koncertů. V roce 1994 zemřel uprostřed zkoušky na pódiu po náhlé mozkové příhodě. Na své bývalé pracoviště – hudební oddělení v Univerzitní knihovně nikdy nezapomněl a rád se zúčastňoval pořádání akcí.

Vedoucí hudebního oddělení MZK ve 20. století – V. Telec, J. Trojanová a Z. Zouhar v klášterní knihovně na St. Brně

Brněnské stopy Bohumila Hrabala

Jana Soukupová

jana.soukupova@mfdnes.cz

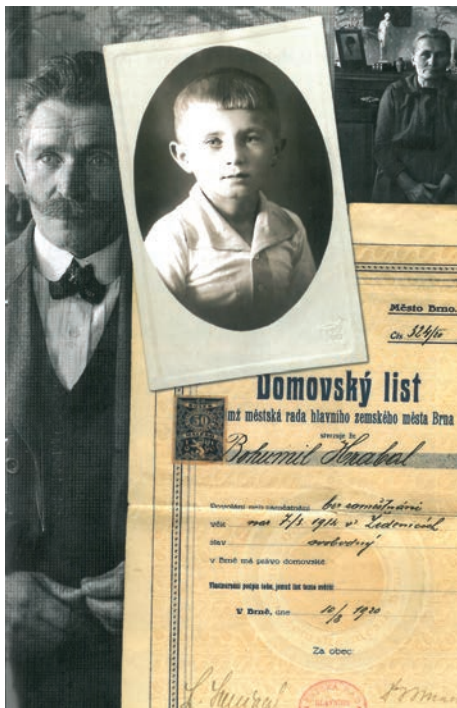
Život slavného spisovatele Bohumila Hrabala se nemohl v tehdy ještě vesničce u Brna začít jinak než pořádně drsnou historkou, dnes už ikonickou.

„Klekni si, já tě zastřelím,“ řval prý na dvorečku malého domku prarodičů Bohumila Hrabala na Balbínově ulici 47 v Židenicích prchlivý otec Kilián na svou dceru Marii, když jim doma oznámila, že čeká dítě a ten její, že ji nechce. Tehdy však zasáhla spisovatelova babička Kateřina, která v domku všem nalila na talíře fazolovou polévku a vzdor flintě namířené na dceru prohlásila v klidu: „Nechte toho a pote jezť, nebo to vystydne.“ A tak se za pár měsíců, přesně 28. března 1914, narodil v tomto domku jeden z nejlepších českých spisovatelů Bohumil, který, ač nemanželský, dostal křestní jméno po svém otci Bohumilu Blechovi. A matčino rodné Kilián mu po několika letech změnil jeho otčím adoptí na světově proslulé Hrabal.

Rukopisné vzpomínky na Brno se našly v Hrabalově knihovně

V krásném textu z rukopisné pozůstalosti, kterou po Hrabalově smrti v jeho knihovně objevil nejspíš Václav Kadlec, sám spisovatel, na ranou část svého života vzpomíná s tak příjemnou nostalgií, že i objevitel textu jej nazval větou z rukopisu Já si vzpomínám jen a jen na slunečné dny.

„Text je v kompletu dochovaného díla Bohumila Hrabala zcela unikátní - je to jediná rozsáhlejší práce psaná rukou, tedy nikoli na psacím stroji jako všechny ostatní,“ uvádí k textu Václav Kadlec. „Vzpomínky psal autor patrně na popud profesora Kladivý, velmi pravděpodobně v květnu 1973 na klinice profesora Baláše po operaci žlučníku. Písmo je jen obtížně čitelné, psáno různými kuličkovými pery. Jen výjimečně jsou patrné i pozdější autorské zásahy, většinou jde o prvoplánové psaní proudem, nikoli však s literárním záměrem, ale, zejména zpočátku, pro potřeby profesora Kladivý, který v té době začínal práci na studii o Hrabalovi,“ stojí v předmluvě k tomuto několikastránkovému, ale velmi podrobnému textu, který lze dnes najít i na internetu na webu knihovnazdarma.cz.

Domovský list prarodičů

„Pro zájemce o dílo Bohumila Hrabala jsou rukopisné vzpomínky neobyčejně zajímavé,“ pokračuje objevitel. „Především dokazují neuvěřitelnou autorovu paměť, která poskytuje i po více než půlstoletí množství přesných detailů.“ Kadlec se mimochodem rovněž domnívá, že i v těchto víceméně pracovních poznámkách poznáme neomylně hrabalovský rukopis a máme dost dobrou příležitost nahlížet podklady pro určení míry talentu, kterým byl Bohumil Hrabal obdařen. Tvrdí - a zřejmě velmi přesně, jak i tento text ukazuje, že některé charakteristické rysy Hrabalovy prózy byly prostě „od pána boha“ a uvažovat o jejich „zdrojích“ nebo „vzorech“ je nejspíš zbytečné.

Brněnské stopy Bohumila Hrabala

Máme-li se vydat po brněnských stopách Bohumila Hrabala, určitě je užitečné začít se do těchto velice detailních vzpomínek chlapce, pro kterého se domek prarodičů na Balbínově ulici, končící u židenického hřbitova, stal nejkrásnější životní oázou, jejíž ztráty po celý život patrně velmi želel.

Samozřejmě především díky postavě laskavé a obětavé babičky Kateřiny, již se v péči o syna nemohla poměrně mladá a po životních radostech dychtící Hrabalova maminka rovnat, ani když se konečně v roce 1916 provdala za účetního Františka Hrabala a porodila Hrabalova nevlastního bratra Břetislava. Zatímco pokrevní otec dítěte Bohumil Blecha, jehož rodiče si nejspíš sňatek s nemajetnou dívkou nepřáli, se bohužel ke svému synovi ani před a ani po narození nikdy nehlásil.

„Můj děd se jmenoval Tomáš, babička Kateřina,“ otevíral své vzpomínky Bohumil Hrabal. „Když začínali na Balbínově ulici koncem minulého (*tedy 19. století - pozn. aut.*) století bydlet, začínali tím, že babička měla budíka a děd půllitr na pivo. Oba byli zaměstnáni v přádelně u firmy Heinrich Pisko, Bratislavská. Babička byla asi ze šesti dětí, rozená Bartlová. Vyznačovala se vysedlými lícními kostmi, zřejmě dědictvím po Tatarech, Avarech nebo Maďarech. Podle těch kocóvích ksichtů jsme se poznávali na dálku. Babička se uměla strojit tak jako královna. Uměla si obléci krásné usné kabátce, plné lisovaných černých květů a spirál, něco v těch kabátcích mi připomínalo husarskou uniformu. A vždy dykytový, atlasový šátek stažený kolem úst pod bradu tak, že její vysedlé lícní kosti zvyšovaly její krásu. A vždycky od jara do podzímku kyticí kvítí, v neděli černou, zlatým krumplováním zdobenou modlitební knížku.“

Prosluněné židenické dětství

„Domek, ve kterém jsem byl asi tři roky, se nacházel v Židenicích, poslední ulice stoupající prudce vzhůru,“ píše Hrabal dále ve svých rukopisných vzpomínkách. „Pak už jen hřbitov, vinohrady, plecnikary stoupající na Hády...“

Kiliánovi – Obřany

Domky jen s okny pokoje na pole, od rána slunce. Do dvora, vždy v přítmí, kuchyňka, v ní modrá kachlová kamna, talíře byly plechové, rovněž nádoby a nádobí ze světlého plechu, roubené modrými čarami a zdobené kytičkami lesních jahod... Z kuchyně se vcházelo do pokoje zasklenými dveřmi, na kterých byla na tkalounech zástěrka... To byl můj pokoj, To byl můj pokoj, ve kterém jsem žil a měl trvale dojem, že bydlím v kapli, v malém kostele. Tady jsem se narodil, tady jsem žil první tři roky, sem jsem se vracel na dva měsíce prázdnin, tady jsem ještě studoval primu gymnasia, tady děd Tomáš umřel.“

Balbínova ulice pro něj znamenala úžasné celodenní divadlo, kdy tudy procházeli vojáci ze židenických kasáren nahoru na cvičiště na Klajdovce, kterou Hrabal nazývá postaru Glajdůvka. Nebo bosí dělníci z Lišně do továren v Brně. A samozřejmě i Hrabalem zvláště proslavené pohřební průvody k židenickému hřbitovu.

Jeho vzpomínky jsou proslavené natolik, že dokonce i Hrabalova pamětní deska na vrcholku Balbínovy ulice z nich jednu větu obsahuje. Je to ta poslední z následujícího úryvku.

„Skoro každý pohřeb měl hudbu, skoro pokaždé koně, kteří táhli vůz a rakev a rohy a háky vozu obložené věnci, pokaždé koně v prudkém stoupání už nemohli, zastavili, zřízenec pod kola dal cihlu a pohřeb tady stál, díval jsem se na rakev šikmo nakloněnou ve voze, nemohl jsem se sdostatek vbourat do pláče příbuzných, celí se svíjeli, tiskli si šátky do obličejů docela rozbitého a zabředlého pláčem, viděl jsem nervozní hráče, hudebníky, všem se ulevilo, když kočí s diplomatickým kloboukem se zvedl a bičem pobídnul koně, aby zabrali, skoro ti černí koňové courali břichem po zemi, jak se museli snažit, jak roztáhli nohy a kopyty zabírali až písek křupěl a odletoval ... a vůz pohřební s raskví stoupal k pumpě o tři domy dál, Turečkův dům a Andrejskův a Kocourkův, a potom do pravého úhlu vzhůru posledních padesát metrů na hřbitov, kde v té zatáčce ještě jednou si koně odpočali a pak vytáhli jednoho jediného nebožtíka do brány hřbitova.“

V hospodě U Machů

V Židenicích se dále zmiňuje o dnes zavřeném hostinci U Machů na Kosmákově 49, kam chodil dědeček Kilián po nedělním obědě hrát karty a kam za ním vyparáděná babička s malým Bohouškem večer došla, aby si dala „rolšunku“ a Bohoušek „dva kremšnity“. „Byl jsem šťasten, tak jako babička, která byla nadšena, že mohla sedět vedle stolu, kde její muž hraje mariáš“, vzpomínal Hrabal.

Hostinec fungoval i po válce, v 50. letech se po znárodnění jmenoval Pod Akáty. Stala se z něj ovšem zahulená knajpa čtvrté cenové skupiny, ale přežil až do posledních let normalizace, tehdy ovšem jako jakýsi lidový bufet. Po převratu tady v 90. letech sídlila prodejna barev a laků. Po roce 2000, když dům získal nového majitele, byla naděje, že se do těchto prostor vrátí původní hospoda s tradiční kuchyní a s názvem U Kiliánka, která měla být poctou Hrabalovu dědečkovi. Dodnes zůstalo bohužel jen u slibů.

U strýčka v Obranech a na gymnáziu

Další dvě destinace, které nám v Brně Hrabala připomínají, najdeme v Obranech na Mlýnském nábřeží 27. Tady měl vilu bratr Hrabalovy maminky Bohuslav Kilián, vydavatel dvou proslulých brněnských kulturně společenských revuí. Salon vycházel v letech 1922 až 1932 a Měsíc - Der Monat v letech 1932 až 1941. Hrabalův strýček se v roce 1921, když mu bylo devětadvacet let, oženil se zámožnou nevěstou Elou Řihovou a díky jejímu otci, lékaři, mohli hned po svatbě bydlet v krásném prostředí takzvané obránské riviéry, v původně letním domě nevěstiny rodiny.

Ve vile se scházela vybraná společnost nejen brněnské umělecké smetánky, ale od dětství sem babička vodila pěšky ze Židenic i svého vnuka Bohouška. Ten tady plaval ve Svatce, jezdil na lodičkách, hrál si na březích

řeky i v zahradě. A do Obřan jezdil pak Bohoušek za svými sestřenicemi i jako dospělý. Pobýval zde často i v letech 1925 až 1926 při svých studiích na Českém státním gymnáziu na dnešní třídě Kapitána Jaroše.

Studovat v Brně začal po smrti dědečka Tomáše Kiliána, aby babičce nebylo v židenickém domku smutno. Jenže škola budoucího spisovatele nebavila a vysvědčení plně nedostatečných tomu také odpovídalo. Na konci roku Hrabal sám prohlásil, že ze školy odchází, a zřejmě díky tomu pak mohl dostudovat a složit maturitu na státní reálce v Nymburce.

Provázkové stopy

A kdy se Bohumil Hrabal vrátil do Brna už jako starší muž? Bylo to prokazatelně v roce 1985, kdy tehdy velmi slavně brněnské Divadlo na provázku uvedlo jeho hru Rozzpomínání na motivy jeho textů. V době tvrdé normalizace šlo takřka o zázrak. Inscenace se hraje dodnes, tedy 29 let. Stejně jako dnes mnohé další. Hrála se i v programu ke stému výročí spisovatelova narození v březnu 2014. Důstojné připomenutí slavného brněnského rodáka tak opět „zařídilo“ především avantgardní divadlo - dnes nazvané Husa na provázku, díky kterému žily Židenice i střed města po šest dnů nezapomenutelným autorem.

Hrabal 1985 – Rozpomínání v Divadle na provázku

Souvislosti života a tvorby dvou kalifornských ikon

Pavel Kotrla

Pavel@kotrla.com

KOPECKÝ, Petr. Robinson Jeffers a John Steinbeck : Vzdálení i blízcí. Brno : Host, 2012. ISBN 978-80-7294-898-7 (Host).

Jsmo součástí krajiny, formujeme ji svou činností již několik tisíciletí a ona formuje nás. Nežijeme ve vzduchoprázdnu. Vztah prostředí a literární tvorby a vzájemného ovlivňování není novou otázkou. Přesto si ji lze pokládat stále znovu, nově a v jiných souvislostech, jak ukazuje právě ekokritika.

Samotný termín ekologická kritika, či ekokritika se objevil poprvé v roce 1978 ve studii Williama Rueckerta *Literature and Ecology: Experiment in ecocritics*. K jejímu rozvoji však dochází až na přelomu století, kdy se tento postoj začíná prosazovat i v dalších literaturách. Zaměřuje se především na ekologické aspekty literárních děl. Zkoumá různé koncepty zachycení přírody v určitých obdobích a daných kulturách, i to jak byla příroda definována a jaká byla její kulturní funkce v literatuře, jaký byl vzájemný vztah mezi člověkem a prostředím. Vztah k místu se stává východiskem interpretace.

U nás je ekokritika v plenkách, nebo spíše dosud neexistuje. Ojedinelou výjimku představují práce Petra Kopeckého. Nejprve historický exkurz do dějin této mladé disciplíny (od roku 1978) *Rašení a zrání na poli ekokritiky*, který byl v roce 2004 publikován na stránkách revue *Aluze*. Nyní pak knižní studie *Robinson Jeffers a John Steinbeck: vzdálení a blízcí* (Host 2013, s vrocením 2012), ve které ekokritickou metodu použil k interpretaci a srovnání děl kalifornských autorů. Autorů, které spojuje jedno místo a blízké sousedství.

Popularita těchto dvou tvůrců byla u nás kdysi značná a až zářející. Zvláště v případě známějšího prozaika Johna Steinbecka. Nyní se jedná o autory sice obecně známé, avšak již spíše na okraji čtenářského zájmu, hlavně pak v případě Jeffersových. Dodatečný odstup a uzavřené dílo obou autorů umožňují porovnání dvou kompaktních celků. Vystává tedy před námi několik společných rysů, charakteristických pro tvorbu obou autorů.

Otázka, zda existuje vztah mezi místem pobytu a autorem a jeho tvorbou už byla položena mnohokrát a opakovaně. Zkoumání „genia loci“ a jeho odrazu v díle autora, promítání konkrétní krajiny a jejího zpětného odrazu do tvorby, to nejsou nové otázky. Ale přestože aspoň částečně znám tvorbu obou srovnávaných autorů, přiznávám, že až do přečtení Kopeckého knižní studie mne nenapadlo je blíže spojovat a hledat mezi nimi významnější vazby. A již vůbec by mne nenapadlo, jak úzké vazby v jejich tvorbě lze najít. I tak se ale domnívám

se, že se jedná spíše o méně častý případ, kdy spojení dvou autorů takto funguje a kdy nebude působit ekokritická interpretace příliš násilně. V uvedeném případě je však funkční a přínosná.

Ekokritika má co nabídnout, ale zároveň má i své limity. Už jen tím, že klade důraz jen na jistou významovou část díla. Přínos publikace Petra Kopeckého však nespočívá pouze v tom, že se jedná o první českou vlaštovku ekologické literární kritiky. Ekokritický přístup je zde doplněn souvislostmi kulturními, historickými, geografickými a filozofickými. Pro českého čtenáře pak užitečnou inspiraci představuje také bohaté spektrum odkazovaného materiálu, a to nejenom z oblasti ekokritiky, ale vážíci se právě k dílu obou zmiňovaných autorů. Seznam použité literatury je opravdu velmi rozsáhlý a svědčí jak o erudici autora, tak i o jeho vhledu do problematiky. Navíc je podrobně zdokumentovaná i recepce děl autorů v českém prostředí. Ta v důsledku poukazuje na některé panující dobové názory a nepřesnosti uvádí na pravou míru.

Přínosná studie Petra Kopeckého tak má co nabídnout nejen zájemcům o ekokritiku, ale i běžnému čtenáři, kterého zajímají především díla obou autorů.

Príklady z praxe zo slovenských školských knižníc na podporu čítania žiakov základných a stredných škôl

Rozália Cenigová

rozalia.cenigova@spgk.sk

Školské knižnice v Slovenskej republike popri poskytovaní knižnično-informačných služieb sa usilujú aj organizovať vzdelávacie a kultúrno-spoločenské akcie s cieľom podporiť rozvoj čitateľskej gramotnosti žiakov základných a stredných škôl, ich literárne poznanie, vlastnú tvorivosť, kultúrnosť jazyka, tvorivý životný štýl, sociálne čítanie, hodnotovú orientáciu a zároveň aj posilniť ich sebavedomie. Pri realizácii týchto aktivít využívajú rôzne formy a metódy individuálnej alebo kolektívnej práce.

Príklady na realizáciu vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí:

- exkurzie do školskej knižnice alebo do iných typov knižníc, najčastejšie verejných knižníc,
- hodiny informačnej výchovy v spolupráci s učiteľmi vo vyučovaní jednotlivých predmetov v triedach alebo v rámci vyučovacej hodiny v priestoroch školskej knižnice, poprípade v priestoroch verejnej knižnice,
- pasovanie žiakov za čitateľov školskej knižnice,
- čitateľské maratóny,
- autorské besedy,
- odborné prednášky,
- tvorba vlastného leporela alebo knihy s cieľom rozvíjať fantáziu, predstavivosť a slovnú zásobu žiakov,
- dramatizácie príbehov,
- popoludnia s rozprávkou,
- literárne súťaže,
- recitačné preteky,
- hodiny hlasného čítania,
- hodiny tvorivého písania,
- rozhlasové literárne relácie,
- medailóniky pri príležitosti výročia významného spisovateľa,
- dni otvorených dverí,
- literárne karnevaly,
- literárne vychádzky,
- vianočné akadémie,
- výstavy kníh a iné.

Príklady vyučovacích hodín realizovaných v priestoroch Školskej knižnice Základnej školy v Turzovke-Bukovina:

Školská knižnička pravidelne spolupracuje s učiteľmi pri príprave vyučovacích hodín v triede alebo v priestoroch školskej knižnice. Ak sa realizuje vyučovacia hodina v triede, školská knižnička na základe konkrétnej požiadavky učiteľa pripraví vopred informačné zdroje, napríklad encyklopédie, lexikóny, výkladové slovníky a iné učebné pomôcky v súlade s preberanou témou vyučovacej hodiny. Ak sa realizuje vyučovacia hodina v priestoroch školskej knižnice, školská knižnička si v časovom predstihu spolu s daným učiteľom dohodne rozsah preberanej učebnej látky, zvolí konkrétne metódy práce s informáciami, pripraví úlohy pre žiakov a zhromaždí názorné pomôcky.

– Vyučovacia hodina 6. ročníka vyučovacieho predmetu Technika

Žiaci na základe vysvetlenej učebnej látky *Cesty energie* dostali za úlohu od učiteľky vyhľadať informácie o druhoch energií a typoch elektrární v náučných príručkách, encyklopédiách a výkladových slovníkoch. Následne mali žiaci nahlas oboznamovať svojich spolužiakov so svojimi dosiahnutými výsledkami. Školská knižnička vystupovala na vyučovacej hodine vo funkcii inštruktorky žiakov.

– Vyučovacia hodina 7. ročníka vyučovacieho predmetu Nemecký jazyk

Na začiatok vyučovacej hodiny, ktorá bola zameraná na jedlo, pitie a gastronómiu v nemecky hovoriacich krajinách, školská knižnička po dohode s učiteľkou premietla krátky film na danú tému. Po ňom nasledovala diskusia o gastronómii. Po diskusii žiaci dostali za úlohu vyhľadať slovesá *essen* (jesť) a *trinken* (piť) v nemecko-slovenských jazykových slovníkoch, časovanie uvedených slovíec v gramatických tabulkách a vysvetliť rozdiel v ich používaní. Potom žiaci pracovali s obrázkovými kartami, na ktorých boli zobrazené potraviny a triedili ich do skupín podľa určených kritérií, napríklad nápoje, ovocie, zelenina. S pomocou školskej knižničky vyhľadávali v nemeckej literatúre texty, ktoré súviseli s témou jedlo, pitie a návšteva reštaurácie. I na tejto vyučovacej hodine školská knižnička vystupovala v úlohe pomocníčky učiteľky a radkyne žiakov pri vyhľadávaní informácií a informačných zdrojov.

Príklady podujatí Školskej knižnice Gymnázia J. M. Hurbana v Čadci zamerané na skvalitnenie a inováciu výchovno-vzdelávacích foriem a metód a podnecovanie tvorivosti, túžby po poznaní a sebzdokonaľovaní žiakov:

Hlavnou funkciou ich školskej knižnice je snaha udržať záujem žiakov o literatúru a uspokojovať požiadavky sústreďujúce sa na čítanie odporúčanej literatúry. Na stretnutiach predmetovej komisie slovenského jazyka a literatúry preto každoročne učitelia spolu so školskou knižničkou stanovujú zoznam kníh určených pre jednotlivé ročníky ako odporúčanú literatúru. Zároveň sa na hodinách literatúry usilujú oboznámiť žiakov s autormi, ktorých diela boli ocenené Nobelovou cenou, či sa inak preslávili a zaslúžia si osobitnú pozornosť.

– Krása slova alebo Hviezdoslavov Kubín

Školská knižnica každoročne na začiatku školského roka organizuje s učiteľmi slovenského jazyka prehliadku „recitačných talentov“ svojej školy pod názvom *Krásna slova alebo Hviezdoslavov Kubín*.

– Najobjavnejšia práca o Kysuciach

Školská knižnica s cieľom prehĺbiť vzťah ku kysuckému regiónu prostredníctvom pripomenutia si osobností Kysúc, ich umeleckých pamiatok či folklórnych tradícií pravidelne organizuje súťažnú prezentáciu školských projektov pod názvom *Najobjavnejšia práca o Kysuciach*.

– Literárne osobnosti Kysúc

Pre žiakov tretích ročníkov organizuje školská knižnica literárny kvíz *Literárne osobnosti Kysúc*. Žiaci majú za úlohu vyhľadať všetky informačné zdroje a informácie k danej problematike v jej priestoroch.

– Moja najobľúbenejšia literárna postava

Pre žiakov osemročného gymnázia organizuje školská knižnica literárnu a výtvarnú súťaž *Moja najobľúbenejšia literárna postava*. Cieľom súťaže je, aby sa žiaci podelili o čitateľské zážitky prezentáciou vybranej literárnej postavy, interpretovali zaujímavé myšlienky a aplikovali literárnoteoretické a literárnohistorické vedomosti.

– Rozprávka

K obľúbeným podujatiam školskej knižnice patrí aj čítanie literárnych textov a následná vlastná tvorba veršovaného lepoprela motivovaná ročným obdobím: *Jesenná rozprávka, Zimná rozprávka, Jarná rozprávka*. V prvej časti podujatia žiaci predstavujú obľúbenú knihu a ich úlohou je využiť zaujímavý, presvedčivý, zrozumiteľný rétorický prejav na zaujatie publika. V druhej časti sa potom venujú vlastnej literárnej tvorbe.

Pri realizácii rôznych foriem a metód kolektívnej práce so svojimi používateľmi sa školské knižnice inšpirujú aj **projektmi metodického centra Slovenskej pedagogickej knižnice pre školské knižnice**, ktoré sú určené na podporu čítania.

Príklady podujatí:

- V októbri, v Mesiaci školských knižníc sa od roku 2009 pravidelne zapájajú základné školy do **česko-slovenského projektu Záložka do knihy spája školy**. Projekt je organizovaný v spolupráci s Národným múzeom a knižnicou J. A. Komenského v Prahe prostredníctvom jeho Centra pre školské knižnice. Cieľom projektu je nadviazanie kontaktov medzi českými a slovenskými základnými školami a podpora čítania prostredníctvom výmeny záložiek do kníh. Žiaci vyrábajú záložky rôznych tvarov. Od roku 2013 sa každoročne vyhlasuje motív záložiek. Pre tento rok to bude *Moja obľúbená kniha*. Doplňujúcim programom výroby záložiek bývajú napríklad prezentácie obľúbených kníh, čitateľské kvízy, žiacke besedy o prečítaných knihách alebo besedy so slovenskými spisovateľmi, čítanie rozprávok alebo dobrodružných príbehov žiakmi alebo učiteľmi pri spoločnom stretnutí, rozhlasové relácie v školských rozhlasoch o realizovanom česko-slovenskom projekte a pridelenej partnerskej škole, príprava powerpointových prezentácií alebo cédečiek s informáciami a fotografiami o svojich obciach, mestách alebo školách určených pre partnerské školy. Ako zaujímavosť z ostatného 4. ročníka možno spomenúť, že Základná škola na ulici Komenského v Bánovciach nad Bebravou a Základná škola Juh v Mariánskych Láznach si rozdávanie záložiek a čítanie klasických papierových listov žiakmi v jednotlivých triedach navzájom sprístupnili prostredníctvom videí. Videá českých učiteľov boli umiestnené na internetovom portáli www.youtube.com a videá slovenských učiteľov zase na webovom sídle školy.

- V októbri, takisto v Mesiaci školských knižníc sa od roku 2012 organizuje pre stredné školy **celoslovenský projekt Záložka do knihy spája slovenské školy**. Cieľom projektu je opäť nadviazanie kontaktov medzi slovenskými strednými školami a podpora čítania prostredníctvom výmeny záložiek do kníh, ktoré žiaci môžu vyrobiť ľubovoľnou technikou a na ľubovoľné motívy. Spomínanú súťaž veľmi originálnym spôsobom minulý rok oživila Stredná umelecká škola v Trenčíne, ktorá vyhlásila súťaž o najlepšiu záložku do rozprávkovej knihy, súťaž o originálny nápad a súťaž o čistotu prevedenia maľby záložky.
- V októbri, pri príležitosti Medzinárodného dňa školských knižníc sa od roku 2005 organizuje súťaž **Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice**, ktorého tému každoročne vyhlasuje Medzinárodná asociácia školského knihovníctva. Cieľom súťaže je zábavnými formami práce s knihou podporiť u žiakov dobrý a trvalý vzťah ku knihe, k školskej knižnici, čítaniu a poznávaniu nového. Medzi najčastejšie aktivity školských knižníc patria dramatizácie a spoločné čítanie rozprávok, povestí a bájok, čitateľské maratóny, literárne pásma najčastejšie o živote a diele slovenských spisovateľov z 20. storočia formou powerpointovej prezentácie, vedomostné kvízy a súťaže, školské rozhlasové relácie, projektové vyučovacie dni, žiacke besedy o prečítaných knihách, lampiónové sprievody, čítanie rozprávok v obecných rozhlasoch, literárne karnevaly, tvorivé dielne, v ktorých najčastejšie mladší žiaci maľujú omaľovánky, ilustrujú vypočuté rôzne literárne príbehy, kreslia komiksy, píšú básne, vyrábajú záložky a plagáty o slovenských spisovateľoch, riešia literárne hádanky, tvoria knihy z vlastných príbehov a ilustrácií. Niektoré školské knižnice organizujú aj besedy s regionálnymi spisovateľmi. Ako príklad originálneho spracovania určenej témy *Školské knižnice: Brána do života* možno ilustrovať na absolútnom víťazovi súťaže z roku 2013. Školská knižnica Základnej školy s materskou školou Lutiše v rámci podujatia *Spoznaj svoj kraj, sprav z neho raj!* najskôr pripravila besedu s autorom knihy o Lutišiach *Začiatok kameňa a koniec chleba* Antonom Remišom. Potom históriu Horného Považia žiaci zdokumentovali v *Zborníku lutišských báji, povestí a básní*. Ďalej žiaci vytvorili herbár z vyľisovaných drevín a hubársky kalendár z húb, ktoré rastú v ich obci. Rovnako pripravili dve prezentácie na tému živočíšstvo Lutiš a tradície a zvyky v Lutišiach. Z obrázkov, ktoré najlepšie vystihovali najkrajšie miesta v obci, vytvorili lepoprelo a cestovný bedeker *Krásna Lutiš*. Pri všetkých aktivitách využívali informácie z regionálnej literatúry, atlasov a encyklopédií.

Budoucnost knihoven je v jejich komunitní práci a ve vzdělávání uživatelů aneb inspirace za oceánem

Libuše Foberová

libuse.foberova@fpf.slu.cz

Abstrakt

Valerie J. Gross představila vizi a strategii Howard County Library System, která se prezentuje jako vzdělávací instituce pro všechny věkové kategorie komunity. V roce 2013 byl Howard County Library System oceněn jako nejlepší knihovní systém Severní Ameriky. Podle Valerie J. Gross není problém v tom, co knihovny dělají, ale v tom, jak o své práci informují veřejnost. Umět se tzv. prodat a umět najít ta správná slova, kterými zaujmou nejen zřizovatele, ale celou komunitu, ve které působí, to bylo cílem zajímavého workshopu, který vznikl v rámci projektu BiblioEduca (1). Uskutečnil se 27. května 2014 na půdě Masarykovy univerzity v Brně a vedla ho předsedkyně a výkonná ředitelka Valerie J. Gross z Howard County Library System (Systém knihoven komunity Howard v americkém Marylandu). Valerie J. Gross má vlastní webové stránky: <http://valeriegross.com/About.html>. Vycházela především ze své publikace *Transforming our Image, Building Our Brand: The Education Advantage* (Přeměna naší image, tvorba naší značky: Přednost vzdělávání). Libraries Unlimited/ABC-CLIO, 2013. Cílem workshopu bylo osvojit si novou terminologii a uvědomit si sílu slov v propagaci knihoven.

Změňte propagační rétoriku

Žádný knihovník dnes nepochybuje o síle propagace. Příkladem vhodné a cílené propagace je Potter mánie, nebylo u nás dítě, které by se o tuto četbu nezajímalo. Uvedeme stručně něco málo z teorie propagace. Propagace je součástí marketingového mixu 4P, který reaguje na potřeby knihovny – **product, price, place, promotion**. Nástroje propagace jsou realizace služeb, reklama, propagace služeb, knihovníků a informačních produktů např. digitálních knihoven, public relations a propaganda. Propagace je akce zaměřená na ovlivnění veřejnosti poskytováním informací, přesvědčováním nebo zapamatováním si existence služby (IFLA).

Jsou knihovny vzdělávací instituce? Pokud ano, proč se tak neprezentují? Je vzdělávání potřeba a bude potřeba? Pochybuje někdo o tom, že se budou půjčovat knihy i za padesát let? Nejspíš ano, ale o tom, že se bude potřeba vzdělávat, nepochybuje nikdo. Veřejné knihovny jsou zakořeněny v místní komunitě a spolupracující se všemi obsahově blízkými institucemi, tedy i se školami, což je při jejich roli v celoživotním učení velmi důležité. Prostředí knihoven se ukazuje vynikajícím zázemím pro celoživotní učení komunity a na rozdíl od škol, které mohou u některých lidí vzbuzovat nepříjemné vzpomínky, je neutrální, takřka domácí. Knihovny by měly vzdělávací aktivity profesionalizovat a zahrnout je do svých strategických plánů. Jak uvádí ve svém příspěvku Eva Marvanová (2), měly by hledat cesty měření/prokazování jejich vlivu na vzdělávání lidí. Knihovny by měly

lobovat za lepší legislativní zázemí, např. za povinnost pro školy budovat školní knihovny s profesionálním knihovníkem. Země, kde tuto povinnost zavedli, vykazují výrazné zlepšení v mezinárodních srovnávacích studiích PISA, PIRLS; např. Slovinsko. Knihovny si vedou velmi úspěšně v boji proti digitální negramotnosti a sociálnímu vyloučení, jejich úsilí je korunováno právě spoluprací s ostatními vzdělávacími institucemi v místě. Proč nevyužít v propagaci knihoven právě jejich vlivu na vzdělávání? O tom byl workshop Valerie J. Gross.

Propagace knihoven by se měla soustředit na tři základní hodnoty knihoven. Na hodnotu knihovny jako nepostradatelné instituce pro společnost a demokracii. Na hodnotu informačních služeb, kdy knihovny nabízejí kvalitní informace a v tom směru vzdělávají uživatele, upozorňují na skutečnost, že vygooglená informace nemusí být vždy relevantní, vysvětlují význam informací, jak je vyhledávat, hodnotit a používat v praxi. Není informace jako informace. Třetí často opomíjenou hodnotou knihovny jsou její zaměstnanci, knihovníci. Osobnost knihovníka hraje ve službách knihoven významnou roli, knihovník je pro knihovny tou nejlepší propagací. Prestiž knihovnické profese není u nás vysoká a je potřeba v očích veřejnosti změnit obraz knihovníka. Knihovníci nenosí na nose brýle, nemají „klotové“ rukávy a nepůjčují jen knihy, změnili se v moderní průvodce světem informací. Jsou učitelé v pravém slova smyslu. Učí veřejnost orientaci v knihách, v informačních databázích, jsou vynikající rešeršéři a spolehliví rádci. Dokážou poradit jak laikům, tak odborníkům, vědcům, studentům, pedagogům, fyzikům, žákům, a tak bychom mohli pokračovat. Knihovníci identifikují dokumenty a budují sofistikované informační systémy, učí uživatele, jak se v té spleti nejrůznějších informací, databází a publikací vyznat. Slouží napříč všem oborům lidské dovednosti. Knihovník je strážcem brány k poznání. Jak trefně poznamenal Robert Iannello: „*Prodávějme knihovnu jako zdravou alternativu k rychlé (vygooglené) informaci.*“

INSPIRACE ZA OCEÁNEM

Valerie J. Gross vysvětlila na příkladu různých druhů vody význam slov v propagaci. Můžeme říct, že se jedná o pitnou vodu, dobrou vodu nebo pramenitou vodu z Alpských ledoců, ale pořád je to jen voda. Rozdíl je v představení vody zákazníkům a zejména ve výsledné ceně. Pitnou vodu pořídíte cca za necelých 5,- Kč, dobrou za cca 10,- Kč a pramenitou z Alp za cca 30,- Kč. Valerie J. Gross přirovnala knihovny k pitné vodě. Dělají skvělé služby, mohly by být pramenitou vodou, ale veřejnost je vnímá jako obyčejnou pitnou vodu. Nevidí problém v tom, co knihovny dělají, ale v tom, jak se prezentují směrem k zaměstnancům a směrem k veřejnosti. Neumějí se prodat a volit ta správná slova v efektivní komunikaci. Síla slov je přitom známá. Nazvat vodu pramenitou zní daleko lépe než pitnou nebo dobrou (dobrá je za tři). I další slogan k vodě Evian je pozoruhodný. Voda Evian o sobě tvrdí, že má jedinečné a vyvážené minerální složení, charakteristickou, máslovou chuť. Vzniká jako déšť a tající sníh na vrcholcích severních Alp. Je sama příroda. Filtruje se

Obr. č. 1 Valerie J. Gross

přes vrstvy ledového písku řadu let, a tudíž neobsahuje žádné chemikálie. Je jedním z nejcněnějších pokladů naší planety. Propagační video: http://www.evian.com/en_CA/41-from-the-heart-of-the-Alps.

Změňme v knihovnářích slovník a pracujme na své image, ať jsme pramenitou vodou z Alp. Dnes jde i o umění získat do knihovny finance, fundraising je u nás zatím cizím slovem, ale je zřejmé, že v budoucnu se bez fundraisingových projektů neobejde žádná knihovna. Lidé, kteří by mohli knihovny financovat, musí vědět, že financují něco velmi kvalitního, o co mají lidé zájem. Financovat pitnou vodu, nebo pramenitou z Alp je rozdíl.

Loajální zákazník

Cílem je vytvořit ze svých uživatelů loajální zákazníky. Čtenáři by vás měli doslova milovat, měli by za vámi rádi chodit, obdivovat vás, mělo by jim být po vás smutno. To v praxi znamená přechod z neviditelné organizace v organizaci, která je v centru dění, která osloví a má co nabízet. Úkolem je sdělit veřejnosti, jak jste důležití. To můžete učinit v době, kdy jste si jisti, že jsou vaše služby prvotřídní a že všechno, co děláte, děláte dobře. Jde právě o umění oslovit veřejnost, použít slova, která zaujmou a zdůrazní vaši pravou a jedinečnou hodnotu na trhu. Valerie J. Gross uvedla jako příklad americký rodinný seriál *Modern Family* (v hlavní roli jsou tři rodiny, které dohromady tvoří klan Pritchettových), kde se rodiče rozhodli „užít“ si víkend bez moderních technologií, proto zabavili dětem mobilní telefony, tablety a počítač. Děti se bránily, že nebudou moci dělat úkoly do školy. Rodiče jim na to odvětili, že existuje něco jako veřejná knihovna, kde jsou encyklopedie a vůbec všechny informace, které mohou k vypracování úkolů využít. Děti se tomu velmi podivily, netušily, že Public Library je knihovna, domnívaly se, že se jedná o toalety pro bezdomovce. Přitom právě knihovny jsou prostředím pro centrální vzdělávání. Ví to dnešní mládež? Bohužel i řada politiků, starostů (zřizovatelů) nechápe dobře smysl veřejných knihoven. Chyba je zřejmě i trochu v nás, v knihovnicích, že nedokážeme lépe propagovat svou práci. Někteří politici dokonce hlásají, že končí věk knihoven, a to je nebezpečné. Je na nás, abychom zaujali silným příběhem o tom, čím knihovny jsou a čím by v budoucnu mohly být. Knihovny jsou nedílnou součástí vzdělávání, stejně jako školy. Z praxe se ukazuje, jakou sílu mají vhodně volená slova. Řekněte školákům: dáte si výživnou svačinku, nebo vynikající svačinku? Zřejmě zvolí vynikající svačinku, název prodává. O síle slov je i video ukázka na adrese: <http://www.videacesky.cz/reklamy-reklamni-spot-video/sila-slov>. I u dobročinnosti je sdělení důležité. Je rozdíl, když vyrobíte plakát s textem „Jsem slepý, prosím, pomozte!“ nebo „Je nádherný den a já ho nemůžu vidět!“

Obr. č. 2 Pitná voda

Obr. č. 3 Dobrá voda

Z tohoto důvodu se rozhodli v Howard County Library změnit hodnotu knihovny. Nazývají se knihovnou, která nabízí rovné příležitosti ve vzdělávání pro všechny. Prezентují se jako antická budova, kterou podepírají tři silné pilíře. První pilíř představuje samostatné sebevzdělávání (hlavní nabídkou – databáze, knihovní fond, eBooky atd.), druhý pilíř je asistence knihovny při výzkumu a výuka a třetí pilíř představuje názorné a poučné prožitky (aktivity - zejména vzdělávací - pro komunitu). Education (vzdělávání) je slovo, které skloňují ve všech pádech. Nejde jen o to, že hrají roli ve vzdělávání, podporují vzdělávání a nabízejí zdroje k vzdělávání, ale jejich vize je mnohem širší. Jsou vzděláváním a zabývají se celoživotním vzděláváním. Cílem je, aby se dostali na úroveň škol a vytvořili se školami pevně a silné partnerství. Všechno, co dělají, se týká vzdělávání. Věnují se tedy procesu učení, formálnímu i neformálnímu vzdělávání a výsledkem je, že zákazníci získají potřebné vědomosti. Vycházejí ze skutečnosti, že vzdělávání a vzdělání je univerzální hodnota, kterou nabízejí. Vzdělávání je proces na celý život. Participují na něm všechny generace. Knihovnik je učitel. Libraries

= Education. Znamená to v praxi, že budoucnost knihoven není závislá na knižním trhu. Pokud budou knihovny na úrovni škol, nikdo nebude pochybovat o jejich budoucnosti. Změnit rétoriku a fráze o knihovně je zásadní. Úplně jinak zní v uších zřizovatele, když dokážeme, že jsme hlavní součástí školního systému města, obce atd., že umožňujeme vysoce kvalitní vzdělávání pro všechny věkové kategorie, než když se budeme prezentovat v tradičním smyslu, že se věnujeme rozvoji čtenářství. Větu, že nabízíme rovný přístup k informacím, nahrazují větou, že nabízíme rovný přístup k příležitostem vzdělávání. Hlásí: našim oborem je vzdělávání. Tvrdí, že informace dnes nikoho neohromí, je jich všude plno a lidé se domnívají, že jim stačí internet, aby byli informováni. Jde o to, že i mecenáši raději financují něco, o co mají lidé zájem. Knihovny proměškaly svou příležitost tím, že hlásají, že se věnují rozvoji čtenářství, že nabízejí kvalitní zábavu atd. Aktivity, které nazýváme např. „Čtení dětem“, působí jako doplněk, jako něco okrajového, a tudíž ne moc důležitého. V knihovnách se čte, a kdyby se nečetlo, tak to nikoho a nic neohrozí, tak se na nás mnohdy dívá veřejnost. Je rozdíl, když nazveme aktivity pro děti např. jako Hudební kurzy pro děti (učí se hudební rétorice, jak se chovat na koncertech, rozeznat hudební žánry až po umění čist noty, hraní na různé hudební nástroje atd.), Kurzy čtenářské gramotnosti (orientace v knihovně, v knihách, jak psát text, hodnotit, jak vytvářet obsah atd.). Zní to důležité a potřebně.

Knihovnik nebo učitel, lektor, instruktor a specialista na řešerše, řešeršér, odborník na vzdělávání, pedagogický pracovník atd.

Velmi důležitou roli v propagaci knihoven hraje vnitřní prostředí knihovny, zejména zaměstnanci. Pokud budou ke knihovně loajální, budou ji mít rádi, budou mít rádi svou práci, práce je bude bavit atd., budou chodící reklamou. Manažer by měl umět lidi nadchnout a získat. Lidé k němu musejí mít důvěru. Knihovníci jsou specifickou skupinou zaměstnanců, jedná se o lidi vstřícné, vzdělané, kreativní, komunikativní, a tudíž není vůbec snadné je řídit. Knihovny nabízejí kulturní a kultivované prostory, které jsou velmi vhodné pro vzdělávání, a knihovníci jsou vynikající učitelé. Mají léta praxe ve vzdělávání uživatelů. Politici škrťají rádi v kultuře, ale vzdělávání se snaží podporovat. Mají dokonce novou funkci pro knihovníka, který realizuje a chystá aktivity,

Obř. č. 4 Evian(pramenitá voda z Alpských ledovců)

je to programátor (tvůrce programu) nebo manažer kurzů, seminářů a workshopů. Dále radí například nazvat vedoucí dětského oddělení jako vedoucího pro výzkum dětí a řešeršera nebo vedoucího kurikula pro děti a mládež, či koordinátor kurikula pro děti a mládež, knihovníka přejmenovat na specialistu pro služby zákazníkům atd. Je nutné změnit pohled na profesi knihovníka. Lidé zcela nechápou, co je náplní jeho práce. Vesměs se domnívají, že je to někdo, kdo hodně a rád čte. Za certifikované kurzy, kde vyučuje odborník, jsou lidé ochotni platit. V tom směru by měly knihovny budovat své strategie.

Kurikulum Howard County Library System

Zahrnuje následující tři pilíře.

Knihovny tvoří významnou součást pevného vzdělávacího systému komunity Howard, poskytují vysoce kvalitní veřejné vzdělávání pro všechny věkové kategorie. Roli knihoven lze nejlépe znázornit prostřednictvím schématu níže, kde tři pilíře představují naše celkové poslání a kurikulum (3) zaměřené na vzdělávání:

I. **Samostatné sebevzdělávání** prostřednictvím rozsáhlých sbírek tištěných médií, audio záznamů a elektronických zdrojů i široké škály specializovaných vyhledávacích nástrojů online (např. *Wall Street Journal* či *Access Science*).

II. **Asistence při výzkumu a výuka** pro jednotlivce i skupiny. Tento pilíř zahrnuje kurzy, semináře a workshopy pro všechny věkové skupiny, ve kterých vyučují lektori z knihovny.

III. **Názorné a poučné prožitky** prostřednictvím kulturních a místních center, různých aktivit a partnerství.

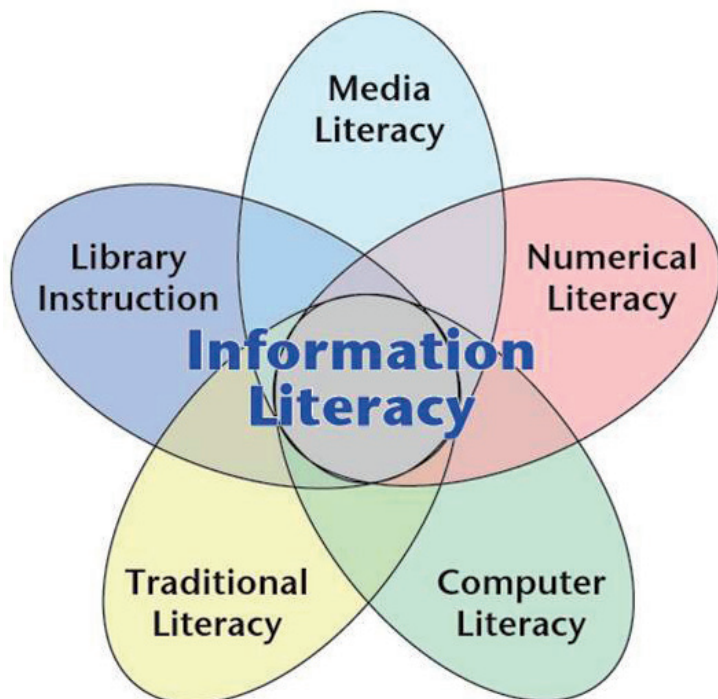
Obrázek č. 5) Libraries = Education

Jde o hledání cest, jak nabízet knihy, jak zkvalitňovat samotné služby, jak motivovat zaměstnance a jak nabízet aktuální služby, které lidé chtějí, po kterých touží. Knihovníci by se měli vzdělávat zejména v pedagogické vědě. Měli by být hrdi na svou práci. Pokud se knihovně podaří stát v centru dění, být špičkovou organizací v místě, bude pro knihovníky čest v takové knihovně pracovat. Měli by ovládat prezentaci knihovny i sebe prezentaci. Umět moderovat autorské čtení, besedu, umět představit autora, podat mu ruku, usadit ho, myslet na to, že pódium nesmí nikdy zůstat prázdné, umět hovořit do mikrofonu atd.

Aktivity knihovny nebo kurzy, výuka, škola, názorné a poučné prožitky....

Informační gramotnost je skloňována v celé Evropě, souvisí se vzděláváním, s naší konkurenceschopností, s uměním pracovat s informacemi, využívat je nejen ve vzdělávání, ale i v každodenním praktickém životě. Být informačně gramotný znamená být gramotný mediálně, matematicky, počítačově a tradičně (umění číst a psát) a ovládat knihovnické instrukce (umět se vyznat v knihách, v databázích, v katalogích, ovládat rešeršní činnost, umět informace vyhledávat, hodnotit a selektovat atd.). Funkční gramotnost a knihovnické instrukce jsou základní složkou knihovnických aktivit. Knihovny se věnují též finanční a občanské gramotnosti a i v tomto směru dělají řadu svých aktivit. Ty se ovšem při realizaci a prezentaci i kvůli rozšířené dostupnosti knihovnických aktivit jaksi ztrácejí. Mnoho lidí ani netuší, že se knihovny takovýmto aktivitám věnují a dělají je kvalitně.

Obr. č. 6 Informační gramotnost

Naším základním problémem je, že termín informační gramotnost je vysvětlován různě a každá instituce ho chápe po svém. Roztříštěnost a nejednotnost v informačním vzdělávání uživatelů je škodlivá a celé věci neprospívá. Už to, že knihovníci nazývají výuku informační gramotnosti jako IVU – informační vzdělávání uživatelů, je rozpor. Knihovny vzdělávají všechny věkové kategorie uživatelů velmi kvalitně a řadu let. Nazývají to různě, existuje snad sto názvů pro lekce informační gramotnosti, např. knihovnické lekce, lekce knihovnicko bibliografické přípravy, informační výchova, informační výchova „Knihovny 3. tisíciletí“, inforatické lekce, informační lekce, multimediální výchova, exkurze, lekce čtenářské gramotnosti atd. Jedná se o názvy pro informační vzdělávání žáků a studentů, pro dospělé uživatele jsou názvy ještě různější, od počítačové gramotnosti po kurzy tvůrčího psaní. Jednotné logo pro veřejné knihovny u nás neexistuje. O síle značky všichni víme, stačí si představit logo McDonald's ad. Logo představuje první vizuální kontakt se zákazníkem. V případě vzdělávání v našich knihovnách jde o určení obsahu, o pojmenování a o efektivní propagaci. Jde rovněž o soulad jmenovaných aktivit s učebními osnovami škol. Informační gramotnost existuje na národní i mezinárodní úrovni a je potřeba z ní vycházet, sladit RVP – Rámcové vzdělávací programy škol s obsahem IVU – Informačního vzdělávání uživatelů apod. Sjednotit názvy a vnést do celé problematiky profesionální přístup, zejména akreditovat tyto kurzy. Domníváme se, že by to bylo prospěšné. Je třeba hlubší diskuse v knihovnické komunitě a definování vizí, jak uchopit vzdělávání v knihovnách.

Knihovna by mohla být lidovou univerzitou komunity, nabízela by kurzy pro všechny věkové kategorie, kurzy týkající se vzdělávání i zábavné činnosti. V USA jsou populární kurzy jak si uvařit domácí pivo, genealogie pro středně pokročilé, kreativní balení dárků, žonglování, kurzy péče o vlasy „Spokojené vlasy“ atd. Jde o to, aby takové kurzy vedli lektori - odborníci, aby byly zpoplatněné atd. Zejména pak, aby vycházely ze skutečného zájmu veřejnosti. Zjišťování uživatelských potřeb by mělo vždy předcházet těmto aktivitám. Místo aktivit nabízet kurzy, semináře, organizovat workshopy. Naučit se chlubit, upozorňovat na sebe a chválit svou nabídku. Neříkat: jsme odborníci na vyhledávání informací, ale jsme rešeršéři, nabízíme reference, děláme výzkum, informační průzkum apod. Doslova bychom se měli zbavit slova „informace“, informační pracovník, protože ty nám peníze nepřinesou. Informace je pasivní slovo, prázdné, obecné, ale slovo výzkum znamená expertizu, odbornost. Informace jsou na internetu, ne v knihovně, domnívá se řada lidí. I slovo výpůjční pult není „in“, říkejme například, že je to středisko péče pro zákazníky, zákaznický servis, služby zákazníkům atd. I slovo uživatel nebo čtenář je zavádějící a omezující, lépe je používat slovo zákazník, představuje kohokoliv z komunity. Neříkat např. že pět tisíc uživatelů si u nás půjčí tři sta tisíc dokumentů za rok, ale použít termín, že pět tisíc zákazníků ročně se u nás vzdělává. Když budeme operovat s termínem zábava, tak jen v kontextu vzdělávání. Je nutné si uvědomit, co chceme veřejnosti sdělovat, jak a jakými kanály. Pracovat efektivně s marketingem, umístit pult s knihami před budovu knihovny, číst na pokračování na náměstí atd. Formulovat svou skutečnou hodnotu pro společnost a komunitu a tu vhodnými prostředky komunikovat. Spolupracovat s dobrovolníky, zapojit je do dění v knihovně a jejich prostřednictvím pozitivně ovlivňovat veřejné mínění. Ne knihovník, ale specialista pro zákaznické služby ad. Když ho nazveme poradcem, konzultantem či knihovníkem, lidé si pod tím nedokážou představit, co dělá, co je obsahem jeho práce. Nepoužívat frázi poskytujeme vynikající služby, ale nabízíme kvalitní kurikula, to zní úplně jinak. Kurikulum knihovny přitom představuje veškeré její činnosti, aktivity a plány. Když se zavedete jako vzdělávací instituce, musíte nabízet bezkonkurenční kurikulum. Zatím je to tak, jako bychom si sami sebe nevážili. V knihovnických kuloárech se hovoří o naší profesi, práci a budoucnosti špatně, málo vyděláváme, naše profese má nízkou prestiž, nikdo si neváží naší práce atd. Tím sami určujeme svůj osud. Změňme rétoriku i sami mezi sebou, nepoužívejme negativní prognózy. Nesmí být naším cílem jen zachovat se, udržet se! Používejme optimistické a sebevědomé výrazy. Nabízíme kurikula na špičkové úrovni.

Knihovní systém komunity Howard je nedílnou součástí školního systému a je nutné ho takto i financovat. Uzavřít partnerství se školami, dát pedagogům průkazky do knihovny zdarma a nabízet jim speciální služby, které potřebují, je jednou z možných cest. Získat školy na svou stranu, tím bychom mohli začít. Už nabídka školám by mohla znít: Průvodce po kurzech a událostech, Kurikulum knihovny apod. V knihovnách místo sálů mít školní třídy a organizovat kurzy, hodiny pro děti ve věku XY let apod.

Využití webu, který kopíruje služby knihovny, a přidat záložku „Příběhy zákazníků“ atd. Zde by zákazníci vyprávěli své příběhy, jak se díky vzdělávání v knihovně uplatnili u výběrového řízení, našli práci atd. Už to, jak sestavujeme rozpočet, ze kterého je na první pohled vidět, že většina financí jde na mzdy zaměstnanců knihovny, je špatně. Školy připravují své rozpočty jinak. O mzdách hovoří jako o peněžích na výuku (ne na platy učitelů), to zní hned lépe. Zaměřují se na výsledek, ne na proces. Jak tedy postupovat, prostudovat všechny materiály do knihovně a snažit se změnit slova typu informace, aktivity, čtení dětem apod. za účinnější? Například větu: „Sloužíme statisícům obyvatel“ nahradit větou: „Zajišťuje rovné příležitosti ve vzdělávání pro sto tisíc obyvatel“ atd. Sílu slov si uvědomují všichni, tak proč je nezměnit. Vněst do terminologické roztříštěnosti systém a jednotnost. Vytvořit si pilíře knihovny a na těch intenzivně pracovat, zlepšovat je a rozvíjet. To jsou zkušenosti, o které se s námi podělila Valerie J. Gross.

Bez nadšených a motivovaných zaměstnanců neuspěje žádná instituce na světě

Uvědomte si, kdo jste, co děláte a proč to děláte. Naučte to všechny zaměstnance a vysvětlete svému zřizovateli a veřejnosti. Používejte jednoduchou a jasnou rétoriku, které porozumí všichni. Zeptejte se svých zaměstnanců, jak vidí svou práci, co od ní očekávají, jak vidí svou budoucnost a hovořte s nimi a vtáhněte je do centra dění. Valerie J. Gross závěrem zdůraznila význam zaměstnanců pro knihovnu. Hovořila, že nejdůležitější pro manažery i pro ni jako ředitelku je motivovat lidi, přesvědčit je o smyslu změn, aby chápali smysl své práce a milovali svou práci. Knihovna se nemůže stát centrem dění z neviditelné organizace bez svých zaměstnanců. Služby a jejich kvalita závisí na kompetentních, vstřícných a sebevědomých zaměstnancích. Jedině spokojení zaměstnanci dokáží vytvořit příznivou atmosféru v knihovně a získat oblibu u zákazníků. Valerie J. Gross zdůraznila, že změna přinesla knihovnám peníze a nové úvazky. Zvýšil se počet registrovaných uživatelů o třetinu, narostl počet zaměstnanců (nově lektori) rovněž téměř o třetinu atd. Přesvědčit zaměstnance, veřejnost a zřizovatele nebylo snadné, ale stálo to za námahu.

Doslov Valerie J. Gross

Představte svou knihovnu jako významnou součást vzdělávání, např. uveďte: jsme významnou součástí pevného vzdělávacího systému České republiky, zajišťujeme rovné příležitosti ve vzdělávání, zajišťujeme veřejné vzdělávání pro všechny, náš tým odborníků na vzdělávání a podpůrných pracovníků zajišťuje veřejné vzdělávání určené všem prostřednictvím kurikula, které zahrnuje tři pilíře: Samostatné sebevzdělávání, Asistence při výzkumu a výuce, Názorné a poučné prožitky. Nebo: zajišťujeme komfort a kvalitu **při vzdělávání, umožňujeme rovný přístup ke kvalitnímu vzdělávání pro všechny, jsme pilířem vzdělávání, jsme**

základním kamenem vzdělávacího procesu, jsme partnery ve vzdělávání, jsme vzdělávání, naším posláním je vzdělávání a náš obor a profese je vzdělávání atd.

V ekonomice 21. století, založené na znalostech, představuje vzdělávání – jako nikdy nekončící proces – ještě zásadnějším způsobem než kdy předtím, vše to, co děláme, a určuje tak náš nadčasový a charakteristický účel.

Doslov

Pracovat na propagaci knihoven, služeb a knihovníků. Zamyslet se nad významem a silou slov. Změnit rétoriku tak, aby veřejnost chápala smysl knihoven a nahlížela na profesi knihovníků jinak. Určit novou skutečnou hodnotu knihoven a tu prezentovat směrem k veřejnosti. I samotní knihovníci by měli mezi sebou hovořit jinak, nedegradovat své povolání a smysl knihoven. Pracovat na své nové image. Profesionalizovat celoživotní vzdělávání v knihovnách a v tom směru změnit i význam profese knihovník. Ne všechno z cizího prostředí se dá aplikovat u nás, ale poučit se od sousedů a převzít osvědčené postupy se jistě vyplatí. U nás je potřeba lobovat u politiků, aby při diskuzích o školských reformách nezapomínali na knihovny. Cituji z posledního dokumentu o školské reformě 2014: *„Probíhající školská, nebo též kurikulární reforma přináší především změny v obsahu a cílech vzdělávání. Kromě předávání znalostí kladou nyní školy ve své práci důraz na to, aby se žáci naučili s informacemi pracovat a osvojili si další celoživotní dovednosti, tzv. klíčové kompetence, které jim mají usnadnit plnohodnotný život ve 21. století.“* Nikdo se ani slůvkem nezmiňuje o knihovnách, které učí těmto dovednostem nejen žáky, ale všechny své uživatele. Přitom se jedná o kvalitní a sofistikovanou výuku, přesto o ní není nikde ani zmínka. To se musí změnit. Velmi dobrým příkladem je Masarykova veřejná knihovna ve Vsetíně, která se věnuje sofistikovanému vzdělávání v knihovnách již dlouho a velmi úspěšně. Projekt Komunitní knihovna ve Vsetíně jako centrum dalšího vzdělávání obsahoval tři hlavní moduly: Občanské vzdělávání, Lidská práva a společensko-právní gramotnost a Aktivní občan a rozvoj lokálních prostředí a regionů. Projekt byl realizován v letech 2012–2013. Více se dočtete na adrese knihovny: <http://www.mvk.cz> (4). Knihoven, které se věnují vzdělávání profesionálně, je celá řada, např. Regionální knihovna v Karviné, Knihovna Kroměřížska, Městská knihovna v Českém Těšíně, Knihovna Matěje Josefa Sychry ve Žďáře nad Sázavou ad.

Informační zdroje a poznámkový aparát

(1) BiblioEduca – vzdělávací program pro posílení role knihoven jako komunitních a vzdělávacích center a místa dalšího vzdělávání. Adresa: <http://www.biblioeduca.cz>. BiblioEduca je cesta pro knihovny, které vidí do budoucnosti. Takové motto si projekt BiblioEduca zvolil. Snaží se propojit svět knihoven a svět vzdělávání. Věří, že se jedná o jednu z cest, po nichž se veřejné knihovny v budoucnu mohou ubírat. Vzdělávání bylo a je přirozenou doménou knihoven. Formu vzdělávání, jak probíhá v knihovnách dnes, je potřeba změnit, cílem projektu je pomoc s touto změnou. Co tedy knihovnám dosud chybí? Moderní metody vzdělávání, efektivní způsoby oslovování různých cílových skupin a především přizpůsobení vzdělávací nabídky té které knihovny konkrétním potřebám dané obce či širší komunity. A právě na tyto body se v praxi zaměřuje vzdělávací program, který vznikl v průběhu projektu. Tento projekt je spolufinancován z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu České republiky. Mezi klíčové aktivity projektu patří: 1) Vývoj vzdělávacího programu BiblioEduca, který zahrnuje 7 vzdělávacích modulů (strategický, finanční, mediální a internetový, cizojazyčný, multikulturní,

pozitivní psychologie a koučing, mezigenerační); 2) Vývoj on-line vzdělávací databáze; 3) Teoretická fáze pilotního ověřování (jedná se o semináře pro zapojené knihovníky); 4) Praktická fáze pilotního ověřování (jedná se o návštěvy projektového týmu v jednotlivých knihovnách) a 5) Evaluace (z fr. évaluer – vyhodnotit).

(2) MARVANOVÁ, Eva. Knihovny a celoživotní vzdělávání v rámci iniciativ a projektů EU. *Knihovna plus* [online]. 2009, č. 2 [cit. 2014-06-18]. Dostupný z WWW: <<http://knihovna.nkp.cz/knihovnaplus92/marvan.htm>>. ISSN 1801-5948.

(3) KURIKULUM - Latinské slovo curriculum původně znamenalo běh, v pedagogickém smyslu je kurikulum pohyb, plánovaná trasa vzdělávání. Zahrnuje tedy vzdělávací program, ale také obsahovou náplň výuky i dosažený výsledek, zkušenost, kterou si žák ve škole podle určitého kurikula osvojí. Jedná se o prostředek celoživotního vzdělávání člověka.

(4) Janoškova, Kateřina. Další vzdělávání v knihovnách? – projekt Komunitní knihovny ve Vsetíně. *Ikaros* [online]. 2013, roč. 17, č. 12 [cit. 22.06.2014]. Dostupný na World Wide Web: <<http://www.ikaros.cz/node/8111>>. urn:nbn:cz:ik-008111. ISSN 1212-5075.

Rozhovor s Terezou Matouškovou a Janou Poláškovou

„Knihovna je místo se skvělými vlastnostmi a potenciálem. Mnohdy to ani nechce tak moc organizačního úsilí jako spíše odvahu poskytnout prostor pro méně tradiční věci, nechat je žít svým životem. Výsledek může být různý – nápad nezaujal a sám zanikl, druhá možnost – myšlenka je dobrá, ale nestojí za ní lidé, kteří ji umí uvést v život. A varianta třetí, která se našťáště u nás podařila – skvělý nápad, zapálení lidí, kteří za sebou dokázali nalákat okruh stejně naladěných lidí s chutí tvořit. A ti všichni se každých čtrnáct dnů scházejí v přívětivé náruči naší knihovny. Takto u nás vznikla a téměř dva roky skvěle funguje tvůrčí literární dílna pod vedením kreativní dvojice mladých lektorek. Těším se, že budeme mít příležitost se s autorskými pracemi vzniklými v této literární dílně seznámit a pozvat současně a budoucí zájemce k další tvorbě.“

Ing. Libuše Nivnická, ředitelka Knihovny Jiřího Mahena
Tereza Matoušková (T)
Jana Polášková (J)

V Knihovně Jiřího Mahena pracujete s dospívající mládeží. Co vás přivedlo na myšlenku pracovat s teenagery?

T: Mám vystudovanou Evoluční biologii, momentálně si rozšiřuji vzdělání v oborech Český jazyk a literatura a Historie na Filozofické fakultě. Od útlého mládí píšu, momentálně se připravuje k vydání moje druhá knížka. Na jaře 2012 jsme se spisovatelem Mílou Lincem vedli v Brně literární workshopy pro dospělé zaměřené na fantastiku. Mám řadu čtenářů ve věku 12–16 let a ti si stěžovali, že na workshopy nemohou chodit, protože probíhají pozdě večer a jestli bychom udělali i něco pro mládež v odpoledních hodinách. Tak jsme jim vyšli vstříc.

J: Prostě se stalo. Člověk se nějakou dobu pohybuje mezi fantazáky, píše, recenzuje, věnuje se rpgčkům, objeví se na pár conech, porotcuje nějakou tu amatérskou literární soutěž a zjistí, že vlastně tráví s teenagery spoustu času a ani mu to tak nepřijde.

Jak jste navázaly kontakt s Knihovnou Jiřího Mahena? Popište, jaké máte pro svou práci v knihovně zadání, co je vaším úkolem.

T: Spolupráci s Knihovnou Jiřího Mahena jsme navázaly právě přes Mílu Lince, který zde v této době pracoval. V knihovně nám ponechali hodně volnou ruku, co se týče koncepce literárních dílen.

J: Kontakt proběhl prostřednictvím Míly Lince a jeho původního plánu vytvořit podobný typ dílen, jaké vede v Praze, i v Brně. Poměrně rychle to narazilo na odlišnou skupinu zájemců – zatím, co u Míly se shromažďují začínající autoři, kteří to s psaním a obesíláním soutěží myslí zatraceně vážně, u nás se zajímali především dospívající. Ostatní vyplynulo tak nějak samo, skupinka „cetiletých“ brousících si zuby na velká literární klání přemýšlí jinak než teenageři, kteří se teprve hledají. Z toho důvodu považuji za důležité, že dílny slouží především jako základna, kde se mohou účastníci setkávat s „podobně postiženými jedinci“ a společně rozvíjet své

kreativní schopnosti. A hlavně prezentovat vlastní práci a dokázat se podívat na cizí, pochválit, když se něco podaří, naučit se podávat kritiku konstruktivní formou atd., většina z nich na podobné věci nebývá zvyklá.

Daří se vám vaše představy uvádět do praxe? Co se osvědčilo, myslím, jaké metody a formy práce. Jak oslovujete a získáváte mladé lidi?

T: Původně jsme se rozhodly vyjít z pražského workshopu *Mistři písmen, učni slov*, ale tenhle model nám nefungoval, proto jsme si museli vytvořit vlastní osnovu. Zjistily jsme, že s mladšími lidmi nemá cenu probírat teorii, daleko víc je baví plnit krátké úkoly. Na každé dílny si připravujeme dva a jeden jako domácí. Dáváme taky velký prostor vlastní iniciativě, pokud si účastník donese vlastní povídku, na kterou potřebuje slyšet názor ostatních, vyhradíme si na něj čas. Kromě psaní klademe velký důraz na prezentaci textu (aby se naučili o své tvorbě mluvit a předčítat ji před ostatními) a na schopnost kriticky přemýšlet nad textem. Dnešní základní a střední školy nedávají žákům přílišný prostor pro vyjádření svého názoru a ze začátku je mnohdy těžké z mladých lidí vydolovat víc než: „Já nevím, mně se to líbilo“.

J: Osvědčilo se především si uvědomit, že mladí autoři to nemyslí se svou pomyslnou literární dráhou – bez ohledu na ambice – zrovna vážně. Nezajímá je teorie tvůrčího psaní, většina z nich nemá ani potřebu systematicky pracovat na větších cílech, místo toho hledají výzvy a prostředí, v němž bude jejich koníček přijímán jako něco normálního. Ne jako „psaní je trapné“ nebo „jé, ty píšeš, ty jsi spisovatelský bůh!“. Nemá smysl se snažit o pevnou strukturu a vštěpování poznatků, obojího mají plné zuby ze školy. Osvědčila se spíše volnější ruka kombinovaná s různými typy cvičení, ať už od klasické „příběh obsahující několik vylosovaných slov“ přes adaptaci klasické pohádky z jiného úhlu pohledu po šílenosti jako doplnění vlastních scén do oblíbeného filmu. Takové psaní hrou.

Jaké aktivity probíhají v druhém pololetí roku 2014? Blíží se rok 2015, připravujete nějaké změny? Máte plány a představy o své práci v následujícím roce?

T: Máme hotový sborník našich prací, ráda bych uspořádala jedno nebo dvě autorská čtení, což by mělo značně oživit program. Budeme pracovat na dalším sborníku. Taky bych ráda pozvala na dílny starší autory, aby popovídali něco o tom, jaké postupy používají při psaní oni a co se jim osvědčilo, když se snažili prorazit. Jinak bych se chtěla nadále držet svých úkolů a interaktivního přístupu, baví mě to a mladé lidi to baví taky.

J: Vzhledem k tomu, že jsem nastoupila do běžného zaměstnání, mé plány se omezují především na snahu zorganizovat si volný čas tak, abych se mohla na dílnách spolupodílet i nadále.

Je možné charakterizovat dnešní dospívající? Jací jsou a co od knihoven i knihovníků očekávají?

T: V první řadě je třeba říci, že dospívající, kteří chodí na literární dílny, nejsou zrovna reprezentativním vzorkem populace dnešních patnáctiletých nebo šestnáctiletých. Jsou to obvykle zvědaví a kreativní jedinci a spíše introverti, kteří si moc nerozumí se svými vrstevníky, protože si s nimi v první řadě nemají moc co říct. Potřebují dostat prostor, aby se mohli dál rozvíjet, a myslím, že knihovna je ideální místo, kde toho mohou dosáhnout. Ať už já jsem tam v jejich věku trávila většinu volného času. Moc se mi líbí, že se v knihovnách začínají dělat

koutky a oddělení pro náctileté, že se pro ně pořádají různé akce a workshopy (literární dílny, komiksové dílny, dramatické kroužky, hraní deskových her). Říkám houšť a větší kapky, tohle je to, co mi jako mladému člověku v knihovně chybělo! Když náctiletí zjistí, že kniha neznamená automaticky povinná četba, která je nudí, a že se můžou v knihovních projektech realizovat, budou se rádi vracet.

J: Očekávají v zásadě jedno – aby se k nim nikdo nechoval jako k malým dětem. Jinak nemá smysl paušalizovat.

Prozradíte na sebe něco osobního? Jaké máte zájmy a oblíbené knihy?

T: Jelikož studuji, pracuji, píšu, pořádám literární dílny a poměrně aktivně bloguji, moc času na nějaké další aktivity mi nezbyvá. Čtu, koukám se na filmy, seriály, hraju počítačové hry (ty s příběhem jako je třeba Zaklínač), chodím ven s přáteli nebo do přírody.

Mám ráda především dobré knihy. Nejčastěji čtu fantastiku, ale nepohrdnu ani dobrým historickým románem, detektivkou nebo čímkoliv jiným, co vypadá zajímavě, jsem hodně zvědavá. Jsem také jeden z posledních přeživších čtenářů poezie.

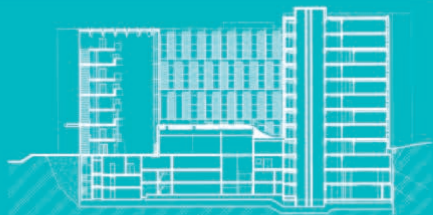
J: Posledních pár let se mě tak nějak drží recenzování, převážně fantastiky.

Děkuji za rozhovor.
Jana Nejezchlebová

INFORMAČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ pro žáky středních škol

Exkurze do knihovny

Seznamte se s knihovnou a jejími službami
zábavnou interaktivní formou
Registrace ZDARMA

Lekce informačního vzdělávání

Rozvoj kompetencí žáků dle RVP

1) Základy vyhledávání informací

Ukázky a cvičení ve vybraných zdrojích

2) Knihovní katalog aneb půjčujeme si v knihovně

Praktická cvičení práce s katalogem

3) Vyhledávání v informačních zdrojích

Žáci získají přehled o elektronických zdrojích
a jejich využití

Z
D
A
R
M
A

90 minut
max. 30 žáků
všední dny od 8:30 do 14:30
Moravská zemská knihovna

Kontakt:
Mgr. Jan Lidmila,
lidmila@mzk.cz, 541 646 125

www.mzk.cz/informacni-vzdelavani